

ЛИКОВНО ОБРАЗОВАЊЕ ЗА

8

РАЗРЕД

Скопље, 2011

- Автори:** Данчо Ордев
Александар Ордев
- Рецензенти:** Др Маја Рауник Кирков, председник
Сута Топкоска, члан
Агим Саити члан
- Превод:** Билјана Спасовска
- Стручна
редакција:** проф. др. Ивица Зорић
- Лектура:** Нена Ристић Костовска
- Издавач:** Министерство за образовање и науку
Републике Македоније
- Штампа:** Графички центар ДООЕЛ, Скопље

Решењем Министра за образовање и науку Републике Македоније бр.22-2318/1 од 21.04.2010. године одобрава се употреба овог уџбеника

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св.Климент Охридски", Скопје
373.3.016:73 (075.2) = 163.3
ОРДЕВ, Данчо
Ликовно образование за 8 одделение / Ордев Данчо, Ордев Александар. -
Скопје :
Министерство за образование и наука на Република Македонија, 2010.
- 109 стр. : илустр. во боја; 29 см
ISBN 978-608-4575-68-9
1. Ордев, Александар [автор]
COBISS.MK-ID 84066570

Драги учениче

До сада смо се упознали са много нових знања, савладали смо ликовни језик да би смо се лакше ликовно изражавали као и да бисмо гледали ликовну уметност.

Овим уџбеником ћемо се подсетити на оно што смо учили у претходним разредима и покушаћемо да креирамо нове оригиналне ликовне радове.

Надамо се да си се од 4. разреда до данас упознао са одређеним важним садржајима ликовног језика, са материјалима и техникама рада, упознао си се са делима и именима више истакнутих светских и македонских ликовних уметника.

И у овом уџбенику имаш нове садржаје из ликовног и нова дела ликовних уметника.

Као и до сада, анализирај и упоређуј садржаје и дела, а са знања нека ти послуже да боље урадиш своја ликовна дела која ће представљати тебе и твоја осећања.

Надамо се да ћеш и у овом разреду уживати у изради својих ликовних дела, а предмет из ликовног и ликовне уметности увек ће ти представљати задовољство у животу.

Аутори

МАКЕДОНИЈА

РИЗНИЦА УМЕТНОСТИ

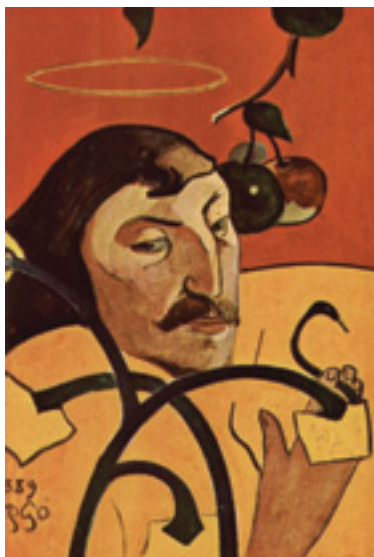
4

АУТОПОРТРЕТИ ПОЗНАТИХ ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА

Антоан Вато: **Аутопортрет**,
уље на платну

Пол Гоген: **Аутопортрет**
уље на платну

Албрехт Дирер:
Аутопортрет, уље на платну

Салвадор Дали: **Аутопортрет**
уље на платну

Диего Веласкез: **Аутопортрет**
уље на платну

МОЈ АУТОПОРТРЕТ

(име)

(презиме)

(разред)

(основна школа)

(Нацртај свој аутопортрет у празном простору)

Ежен де ла Кроа: **Аутопортрет**
уље на платну

Тицијан: **Аутопортрет**
уље на платну

САДРЖАЈ

6

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ	8
ЛИКОВНИ ЈЕЗИК	10
Линија	12
Боја.....	14
Тон	16
Текстура	18
Смер	20
Величина	22
Облик-Запремина.....	24
Простор.....	26
Контраст	28
Ритам-понављање.....	30
Хармонија	32
Равнотежа	34
Градација	36
Пропорција	38
Јединство	40
Композиција	42
Мотив.....	44

ЛИКОВНА ПОДРУЧЈА.....	52
ЦРТАЊЕ	54
Линија	56
Тон	57
Простор.....	58

СЛИКАЊЕ	60
Боја.....	62
Тон	63
Контраст	64
Јединство	65
Композиција	66

ОБЛИКОВАЊЕ	68
Боја.....	72

ГРАФИКА	74
Тон	78
Литографија	79
Сито- штампа	80

ДИЗАЈН И ВИЗУЕЛНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ.....	82
ЕСТЕТСКО ПРОЦЕЊИВАЊЕ	90
ГАЛЕРИЈА	96
РЕЧНИК ПОЈМОВА.....	102
ТЕСТ 1	105
ТЕСТ 2	107

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

8

Знамо да се људи баве најразноврснијим делатностима и занатима да би олакшали и улепшали свакодневни живот и опстанак.

Уметници стварају дела која улепшавају наше слободно време и праве нас срећним и хуманијим. Постоји више врста уметности као што су: музика, позориште, балет, књижевност, фотографија, а разуме се једна од њих је и ликовна уметност.

Музичка уметност је недељива од наше свакодневице и испуњава сваки моменат нашег живота.

Позоришна уметност је посебан доживљај за сваког човека чиме се обогаћује наш живот уживањем у глуми, покретима, радњама и говором глумаца извођеног на сцени.

Свако од нас ко је посетио балетску представу зна да балет као уметност представља посебан доживљај у лепоти музике, прекрасним покретима и игри балетских уметника.

ФИЛМ

ФОТОГРАФИЈА

МУЗИКА

БАЛЕТ

ПОЗОРИШТЕ

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

10

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

9

ЦРТЕЖ

СКУЛПТУРА

ГРАФИКА

ДИЗАЈН

ФРЕСКА

СЛИКА

Преко телевизије или када одемо у биоскоп знамо да је филмска уметност свакодневно присутна у нашем слободном времену, што нас забавља и одмара.

Сваки човек жели да чита лепу књигу која је у сваком моменту његов најбољи пријатељ. Књижевност као уметност обогађује наш живот и начин изражавања и чини нас богатијим и различитијим од других.

Данас нас уметност фотографије упознаје са лепотама свега онога што нас окружује. Преко фотографије упознајемо се са чаробношћу и специфичношћу природе, градова, живота других људи, а истовремено она нам преноси и информације о дешавањима у свету.

Ликовна уметност је производ креативног духа човека од праисторије до данас. Ликовна дела су сведоци развоја људске цивилизације и мисли. Дела за нас представљају непроцењиво духовно богатство.

Ликовна уметност се представља делима која се реализују најразноврснијим материјалима у дво- и тродимензионалном простору.

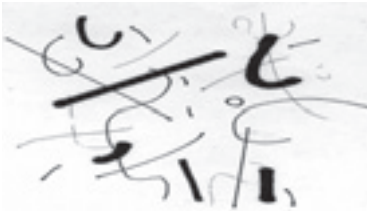
ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

10

Све уметности имају своја средства преко којих се изражавају, музика преко тона и мелодије, књижевност и позориште преко речи, балет преко игре, а филм преко радње.

Ликовна уметност се изражава преко ликовног језика. Ликовни језик је састављен од ликовних елемената и принципа. Ликовни елементи су: линија, боја, тон, текстура, величина, смер, облик, запремина и простор.

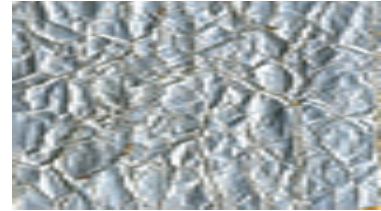
Ликовни принципи су: контраст, контрастирање, хармонија, равнотежа, градација, пропорција, јединство и композиција.

ЛИНИЈА

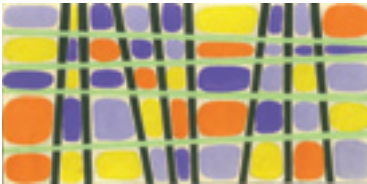
Линија припада у елементе и препознајемо је као траг на подлози када цртамо и пишемо.

БОЈА

Боју срећемо свуда око нас и она у прекрасно боји све ствари које гледамо и које нас окружују.

ТЕКСТУРА

Текстура је приказ хрпавих и глатких површина неких предмета.

ВЕЛИЧИНА

Величина је елемент који нам говори да су неке ствари око нас мање или веће.

ПРОСТОР

Простор се представља на слици. Све оно кроз шта се крећемо назива се простор, птице, возила... Биљке расту слободно.

ОБЛИК

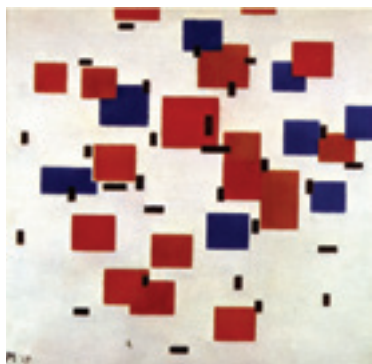
Облик већ знамо. Сви предмети, па и ми сами, имамо облик и према њему се препознајемо.

ТОН

Тон представља светлије и тамније боје једне исте боје. Он се добија врло лако, мешањем црне и беле боје.

СМЕР

Смер је правац гледања једног цртежа, слике, скулптуре или графике.

КОНТРАСТ

Контраст је ликовни принцип. Он значи нешто супротно, као светло-тамно, велико-мало, ниско-високо, топло-хладно итд.

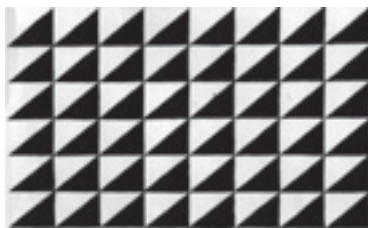
ГРАДАЦИЈА

Градација је можда нова реч, са њом учимо како се у ликовном раду постепено мењају боје, линије, тонови и други елементи.

ЈЕДИНСТВО

Јединство као принцип сређује ликовно дело у мирну целину.

РИТАМ

Понављање или ритам сусрећемо свуда, у музици тонови имају ритам. Дан и ноћ се понављају, недеље, такође и месеци и године итд.

КОМПОЗИЦИЈА

Композиција је последњи принцип који нас учи како да распоредимо линије, боје и тонове у нашем ликовном раду.

ПРОПОРЦИЈА

Пропорција помаже како да разне величине направимо складним у делу као целини.

ХАРМОНИЈА

Хармонија значи како да направимо ликовни рад да буде складан и леп.

РАВНОТЕЖА

Равнотежа као принцип ће нам показати како да рад буде одмерен, а распоред у њему равномеран.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

12

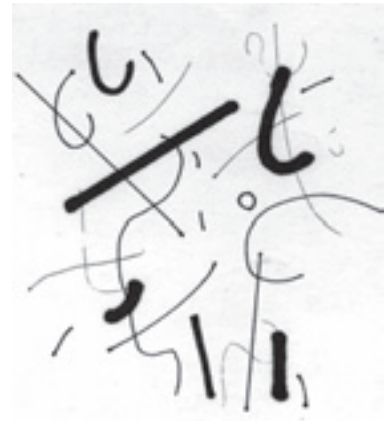
ЛИНИЈА

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

У предходним разредима смо се поступно упознали са ликовним језиком. У овом разреду ћемо се подсетити на оно што знамо, са циљем да се преко ликовног рада боље ликовно изразимо, своја осећања и идеје, и да урадимо успешне ликовне радове.

Линије се деле на две врсте: криве и праве, а могу да буду дебеле, танке, кратке и дугачке. Друга подела је на контурне и текстурне, а имамо и линије по карактеру.

Линија је израз материјала којиме се ради, она представља и аутора. Свако ко црта најразноврсније представља линије. Линијама се добија карактер цртежа који може бити миран и динамичан. Линија у ликовном раду допуњава облик.

Праве и криве линије

Контурна и текстурна линија

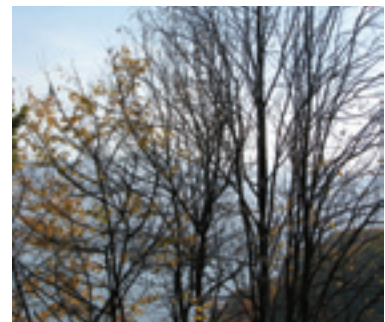
Праисторијски цртеж

Ордан Петлевски: **Црна визија**, цртеж (динамички цртеж)

Рад ученика

Линија у природи

Линија у природи

Леонардо да Винчи: **Студија**, цртеж

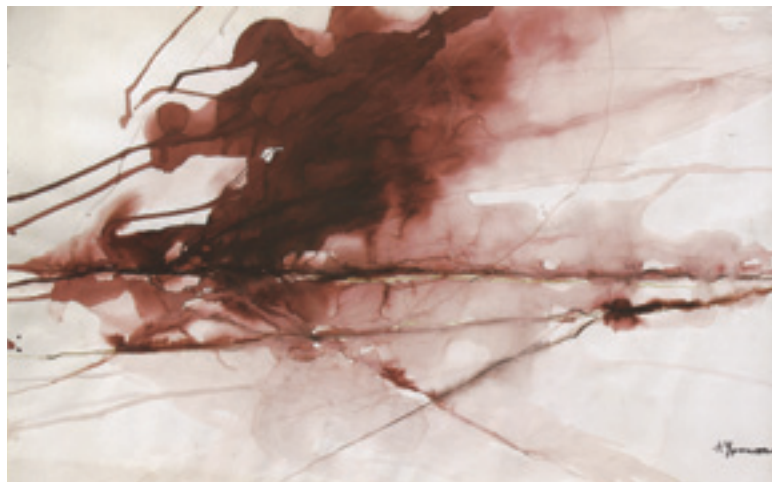
Цртеж, угаљ

Компјутерски цртеж

Ако у једном ликовном раду употребимо, на пример, само праве или сличне криве линије, кажемо да су те линије хармоничне. Хармоничне линије су оне које су међусобно сличне и заједно комбиноване изгледају смирено.

За разлику од хармоничних, имамо и контрастне линије. Контрастне линије су оне које се разликују међу собом, као што су крива и права, дебела и танка, кратка и дугачка линија.

Предраг Урошевић: **Цртеж**, лавирани туш (хармоничан цртеж)

Димитар Манев: **Без наслова**, цртеж (комбинована техника)

ДА УПАМТИМО:

Линије се међусобно комбинују контрастно и хармонично. Према линијама цртеж може да изгледа мирно или динамично.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

БОЈА

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Већ знамо више о боји као једној од осам ликовних елемената ликовног језика. Основно је да се боја гледа само када имамо светлост.

Прва подела боја је: да имамо примарне (црвена, плава, жута) и секундарне боје (наранџаста, зелена, љубичаста). Боје се деле и на хроматске и ахроматске, топле и хладне, светле и тамне. Свакодневно се срећемо и са појмом локална боја. Локална боја значи да су неке ствари увек обојене, односно срећемо их у одређеној боји (небо, трава, лимун, наранџа, банана и сл).

Богатство боје у природи

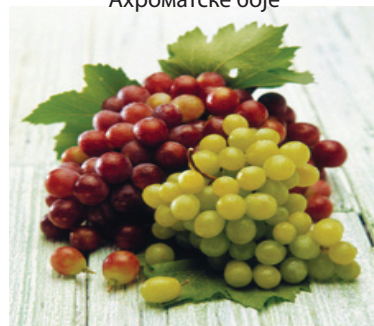
Примарне и секундарне боје

Хроматске боје дуга

Ахроматске боје

Грожђе, локална боја

Анри Матис: **Жена са шеширом**,
Уље на платну
(хладне и топле боје)

Јагода, локална боја

Лимун, локална боја

Јабука, локална боја

Данчо Ордев: **Манастир Св. Јован Осоговски**, уље на платну (хладне и топле боје)

Едвард Мунк: **Смрт**, уље на платну (психички утиче на боју)

ДА УПАМТИМО:

Локална боја је боја са којом увек сусрећемо неке ствари око нас.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

16

ТОН

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Тон је количина светлости у једној боји. Постоје хроматски и ахроматски тонови.

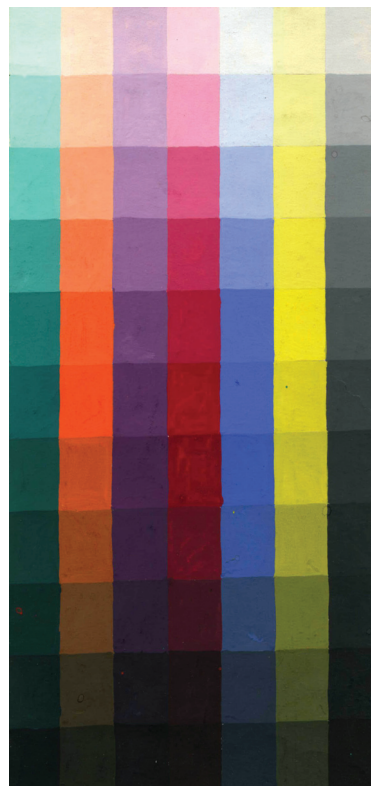
Ахроматски тонови се добијају међусобним мешањем црне и беле боје, док се хроматски тонови добијају мешањем беле или црне са једном од хроматских боја. Белом осветљавамо боје, а црном затамњујемо.

Ако имамо више тонова који се постепено осветљавају или затамњују, то називамо тонско степеновање или *шонска скала*.

Ахроматски тонови

Хроматска тонска скала

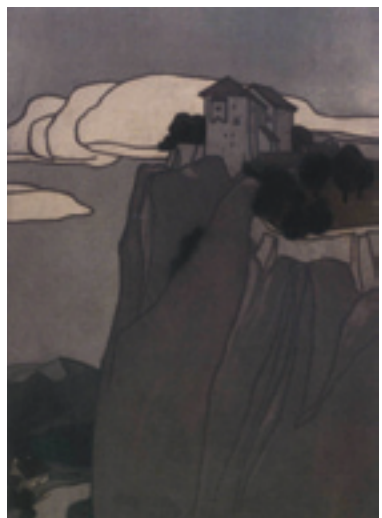

Хроматски тонови

Драган Најденовски: **Предео**, уље на платну (тон)

Мртва природа, ахроматски тонови

Војтех Прејсиг: Кула на стени, уље на платну (ахроматски тонови)

Роже Бертем: **Зима одлази**, уље на платну (хроматски тонови)

Гоце Божурски: **Слика**, уље на платну (хроматски тонови)

Едгард Дега: **Балерине које вежбају**, уље на платну (хроматски тонови)

ДА УПАМТИМО:

Тонско степеновање или тонска скала је када имамо више тонова једне боје које се постепено осветљавају или затамњују.

ТЕКСТУРА

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Текстуру имамо на свим површинама материјала. Она се представља у свим ликовним делима и у свим ликовним подручјима. Сликари, вајари и графичари у својим делима комбинују најразноврсније ликовне текстуре чиме обогаћују ликовна дела.

Текстуру можемо да комбинујемо на разне начине.

Можемо да направимо *контрaснi* хрпаве и глатке текстуре, да комбинујемо јединство и *хармонију* са текстуром, као и *композицију* са текстуром.

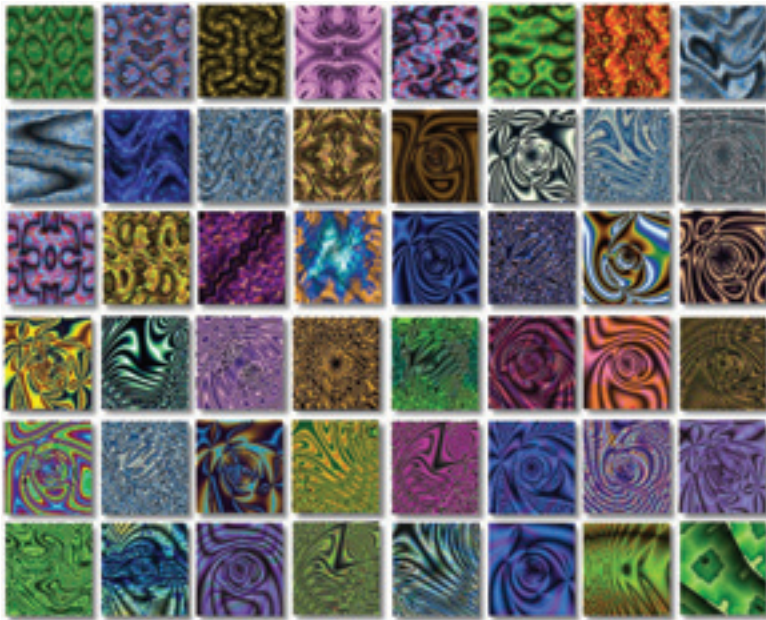
Свако од нас треба да истражује са најразноврснијим материјалима да би направио што је могуће више текстура на свом ликовном раду, чиме ће она добити интересантније и богатије значење и вредност.

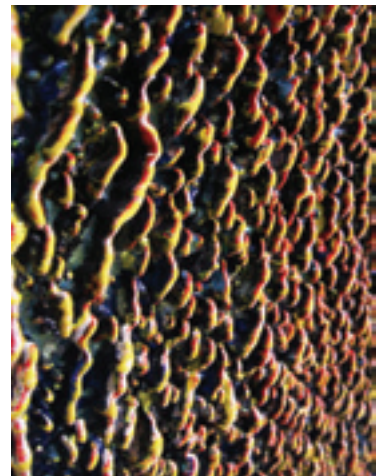
Вештачка текстура

Вештачка текстура

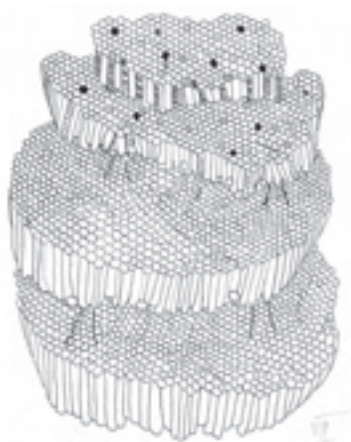

Текстура добијена компјутером

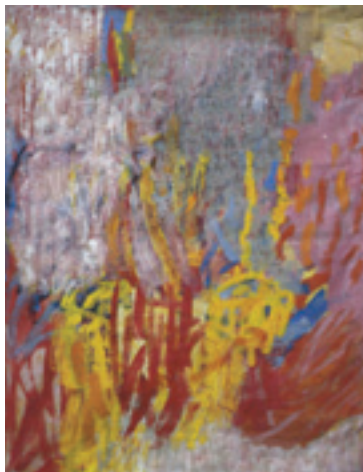

Вештачка текстура

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

Слична текстура, туш, перо

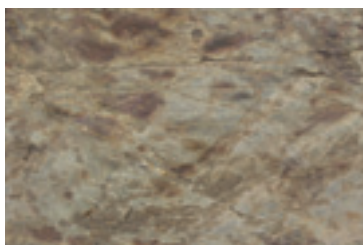
Радослав Тадић: **У врту**, уље на платну (сликарска текстура)

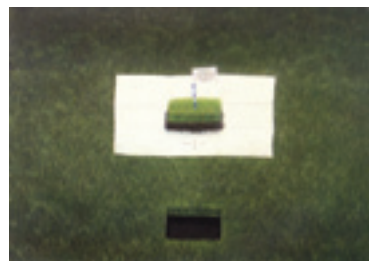
Винсент ван Гог: **Портрет Роулин**, туш, перо (текстура)

Контрастна текстура, туш, перо

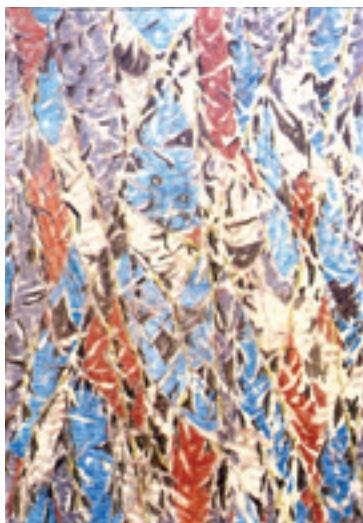
Природна текстура

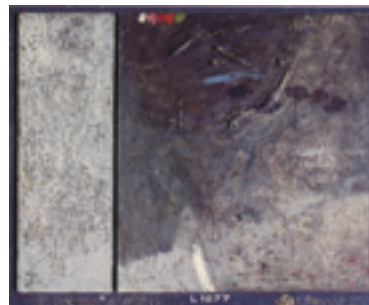
Д. Мојовић: **Дефиниција земље**, уље на платну (сликарска текстура)

Учетничко дело, линорез (графичка текстура)

Димче Протуђер: **Композиција**, уље на платну (сликарска текстура)

Данчо Калчев: **Слика 1877**, уље на платну (сликарска текстура)

ДА УПАМТИМО:

Текстуром можемо добити контраст, хармонију и јединство. Сваки аутор треба да истражује разне врсте текстуре.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

20

СМЕР

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Смер је ликовни елеменат као део ликовног језика и то је визуелна сила која покреће око у одређеним правцима. Према правцу те визуелне силе, разликујемо: *хоризонтални, вертикални, коси смер и дела без смера.*

Ликовни уметници компоњују своја дела са разноврсним смеровима. Негде имамо и комбинацију више смерова, али са израженијом снагом једног смера.

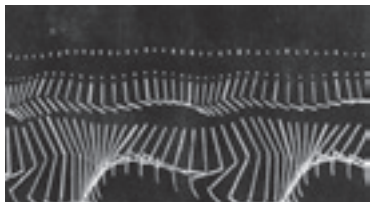
Коси смер

Цртеж оловком
(вертикални смер)

Без смера

Хоризонтални смер у природи

Етијен Мари: **Хомографска студија**,
(хоризонтални смер)Александар Калдер: **Наранџаста плоча**, уље на платну (без смера)

У цртању, сликању и у графици уметник може да прикаже све смерове. У скулптури и у архитектури могу да се представе сви смерови осим косих затоа што се њима губи статика објеката који је урађен у простору.

Димитар Кочоски: Циклус птица, уље на платну (контраст смера)

Иван Генералић: **Дрвосече**, уље на платну (хоризонтални смер)

Никола Мартиновски: **Доилџа**, уље на платну (коси смер)

Владимир Ђеорђевиќ: **Распеће са свирачима**, уље на платну (вертикални смер)

ДА УПАМИМО:

У сваком делу преовлађује један или више смерова. Мање дела је без смерова.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

ВЕЛИЧИНА

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Величина је елемент који је присутан у свим ликовним делима цртање, сликање, скулптура, графика и дизајн. У зависности од тога какве величине ће се представити у једном делу, то би могло да изгледа *хармонично* или *конџрасно*.

Величина игра важну улогу у графичком дизајну. У зависности од тога какву функцију има оно што дизајнирамо, мора да се обрати пажња на величину текста у односу на илустрацију, фотографије или цртежа.

Дело са истом величином

Микеланђело, камен
(комбинација величине у простору)

Хармонична комбинација величине

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

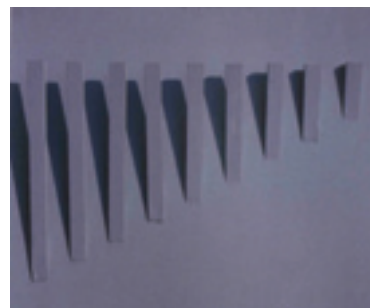

Комбинација контрастних величина

У неким ликовним делима величина може постепено да се повећава или смањује. На овај начин се *добија градација величине*.

Јоу Чун Ванг: **Поглед са јужне Кине**,
(хармонична комбинација величине)

Едисон Пара: **Конструкција**,
(градација величине)

Црква Нотр Дам у Паризу (величина у архитектури)

ДА УПАМТИМО:

Величине могу да се комбинују контрастно или хармонично. Ако се величина постепено мења, имамо градацију.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

24

ОБЛИК

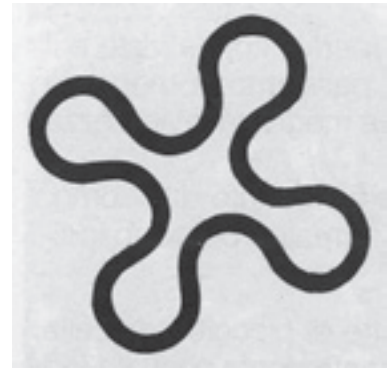
ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Знамо да је облик један од ликовних елемената ликовног језика.

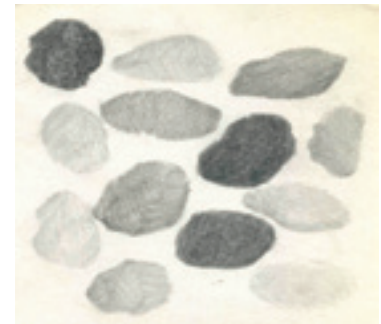
Облик је ликовни елемент који је заступљен у свим ликовним подручјима, у цртању сликању, скулптури, графици и дизајну. Облик може да буде отворен, затворен и перфориран, једносаван и сложен, као и дводимензионалан или шродимензионалан.

Облик утиче на човека својим изгледом. Неки облици изгледају смирено или покретно по чему их делимо на *статичне* и *динамичне*. Статични облици су они који својим обликом сугеришу мировање.

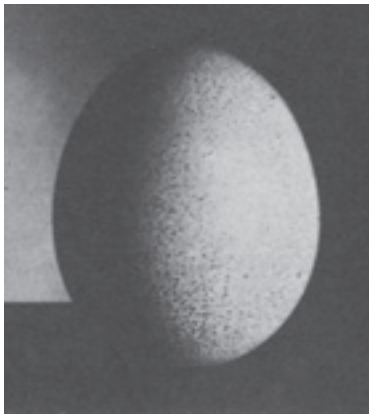
Динамични облици су они који по свом облику сугеришу немир и кретање. Главно, динамичне облике имају округли облици.

Отворени облик

Затворени облик

Једноставни облик

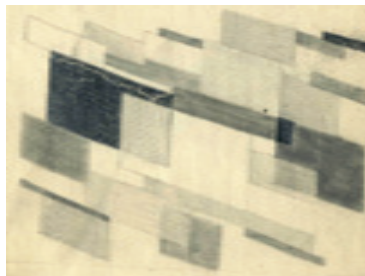
Дводимензионални и тродимензионални облик

Перфорирани облик

Радован Трнавац: Уметнички облик, дрво (сложени облик)

Дводимензионални облик

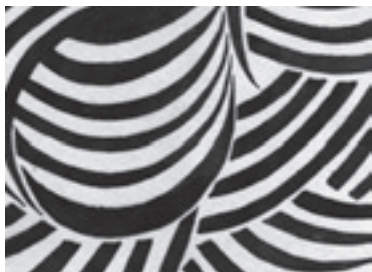

Перфорирани облик

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

Динамички облик

Динамички облик

Статични облик

Статични облик

Роберт Делани: **У част Блериота**, уље на платну(динамични облик)

Крсто Славковски: **Страдање**, дрво (сложени тродимензионални облик)

Васил Василев: **Вертикални асоцијативни облик**, дрво (сложени тродимензионални облик)

ДА УПАМТИМО:

Разликујемо дводимензионалне и тродимензионалне облике, статичне и динамичне, сложене и једноставне.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

26

ПРОСТОР

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Простор око нас је *реални* простор, а онај који се приказује у делима ликовних уметника је *илузија* простора. Употребом разних ликовних елемената ликовног језика може се представити илузија простора, *свећло-ћамним* и *ћојло-ћладним* боја-ма, великим и малим облицима, *ћреклаћањем* и *ћерсејќћивом*.

Простор се дели на *унућрашњи* и *сћољашни* простор, односно *зачћворени* и *оћворени*. Унутрашњи простор је затворен за разлику од спољашног и у њему човек живи, ради, учи, спава и забавља се (соба, стан, зграда, позориште, учioniца, биоскоп и сл.).

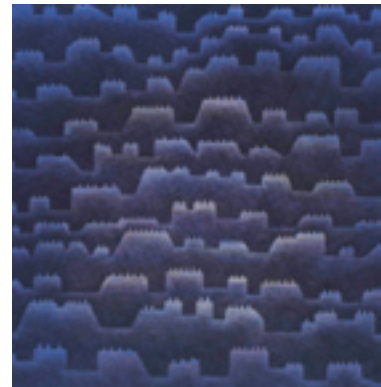
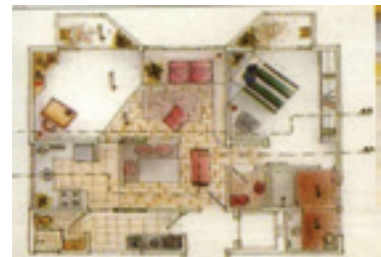
Спољашни или отворени простор је онај у којем се слободно крећу човек, животиње, птице, аутомобили, авиони (улица, поље, ливада, шума, небо...).

Реални простор

Простор са преклапањем

Винсент ван Гог: **Рибарски бродићи на плажи**, уље на платну (отворени простор)Јозо Хамагучи: **Паришки кровови**, уље на платну (простор са преклапањем)

Нацрт стана (сложени простор)

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

Борко Лазески: **Bon marshe**, уље на платну (отворени простор)

Фехим Хусковић: **Пејзаж**, комбинована техника (простор са светло-тамним бојама)

Простор приказан а перспективом

Пјеро де ла Франческа: **Трг**, уље на платну (перспектива)

Василиј Кандински: **Неколико кругова**, уље на платну (простор са великим и малим и светлим и тамним)

ДА УПАМТИМО:

Разликујемо отворени и затворени, сложени и једноставни простор. Најреалније приказивање простора се постиже перспективом.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

28

КОНТРАСТ

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

До сада смо прошли ликовне елементе.

Од овога дела почињемо са ликовним принципима.

Контраст је ликовни принцип који се примењује са свим ликовним елементима: линијом, бојом, тоном, текстуром, смером, величином, обликом, простором.

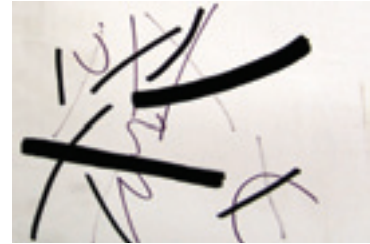
Линије у једном делу могу да буду у контрасту ако употребимо дебеле и танке, кратке и дугачке, праве и криве линије.

Боја може да буде контрастна на више начина, као светло-тамна, хладна-топла или комплементарна.

Тон може да се примењује као таман и светао са већим међусобним разликама.

Контраст ликовних дела се препознаје и код величине ако се употребљавају велики и мали облици.

У ликовним делима често преовлада само један смер, али се у неким делима употребљава контраст смера. То је када су два супростављена са истом јачином и интензитетом и делују истовремено.

Контраст линије

Контраст линије

Контраст хладних и топлих боја

Ристо Калчевски: **Слика 88-68**, уље на платну (контраст светлог и тамног смера)

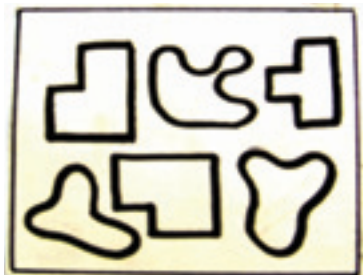
Едо Муртић: **Бразил**, уље на платну (контраст боје и величине)

Контраст светлог и тамног

Контраст правих и кривих линија

Контраст облика

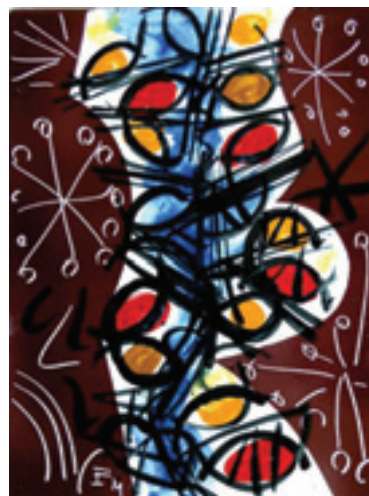
Контраст облика и величине

Валбона Реџеџи: **Трагови новог века**, акрил (контраст великих и малих облика)

Комплементарни контраст

Контраст светлог, тамног, боје и величине

Енди Ворхолд: **Мао Це Тунг** (контраст боје)

ДА УПАМТИМО:

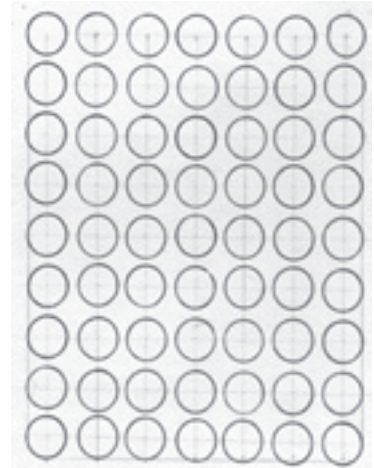
Контраст се може представити линијом, бојом, тоном, обликом, простором, текстуром, смером и величином.

РИТАМ

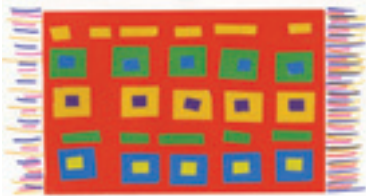
ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Ритам је ликовни принцип који регулише ликовне елементе. Сваки ликовни елемент може да се примењује у *регуларном* или *алтернативном* ритму. Регуларни ритам је једноставан зато што се понављају једни исти елементи који се при понављању не мењају.

При употреби алтернативног ритма добија се живот и динамичност у ликовном раду, док регуларним ритмом дело изгледа монотono и досадно.

Регуларни ритам

Рад ученика (регуларни ритам)

Регуларни ритам

Рад ученика (регуларни и алтернативни ритам)

Енди Ворхолд: **Три портрета**, (регуларни ритам)

Алтернативни ритам

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

Компјутерски цртеж
(алтернативни ритам)

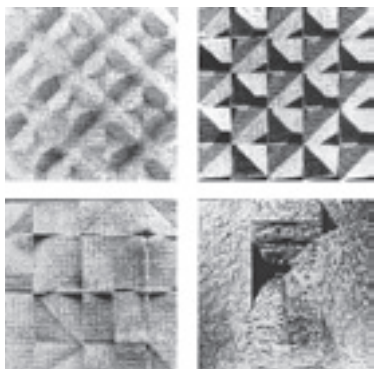
Слободни ритам

Ритам у народном стваралаштву

Клод Виала: **Понављање у част ХБ**, уље на платну
(регуларно понављање)

Венцислав Рихтер: **Скулптуре**,
алуминијум (ритам)

ДА УПАМТИМО:
Регуларни ритам изгледа једноставно и мирно, док алтернативни ритам изгледа живо и динамично.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

32

ХАРМОНИЈА

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Сви ликовни принципи регулишу неке односе у ликовном делу. Хармонија је један од принципа који доводи елементе у међусобну хармонију *у њим блиских или сличних вредности* или *са садржајем мотива*.

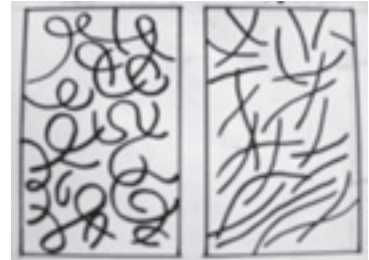
Разликујемо хармонију по *аналогији*, хармонију *функције* и хармонију *по идеји*.

Хармонија по аналогiji је комбиновање блиских вредности ликовног елемента: линија, боја, тон, величина, облик, смер и текстура.

Хармонија по идеји је, исто, повезана са садржајем мотива, али је повезана са идејом или симболом.

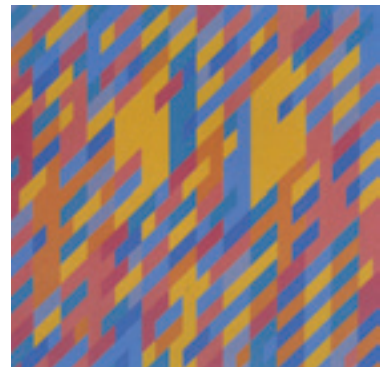
Ордан Петлевски: **Монумент**, цртеж
(хармонија са линијом и текстуром)

Хармонија са линијом

Хармонија са бојом

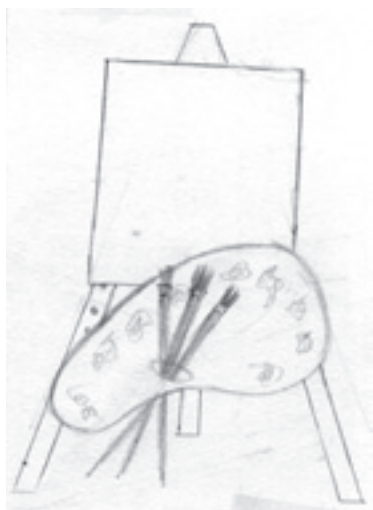
Брицит Рајли: **Рана светлост**, уље на платну (хармонија са обликом и величином)

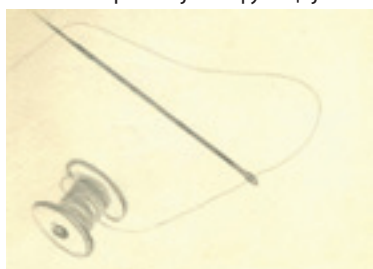
Компјутерски рад (хармонија са обликом и бојом)

Илија Кочоски: **Летња киша**, (хармонија са обликом и бојом)

Хармонија по функцији

Хармонија по функцији

Хармонија по идеји

Хармонија је по функцији када мотив као садржина уједињује више предмета који су повезани међусобном функцијом.

Аугуст Хербин: **Композиција**, уље на платну (хармонија по облику)

Наумовски: **Жена у башти**, уље на платну (хармонија са бојом и обликом)

ДА УПАМТИМО:

Хармонија се добија са блиским или сличним вредностима. Разликујемо хармонију по аналогiji, по функцији и идеји.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

34

РАВНОТЕЖА

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Равнотежа је ликовни принцип којим се регулише распоред елемената у једну целину. Равнотежа може да се примени у свим ликовним елементима. Разликујемо *симетричну* и *асиметричну* равнотежу.

Симетрична равнотежа се често примењује у *декоративним* ликовним делима, *народним* рукотворинама и ношњама и у *архитектури*.

Асиметрична равнотежа се гради истим циљем, да распоред леве и десне стране буде равномеран по вредности линије, тона, боје, текстуре, величине и форме, али да буде различита са двеју страна.

Симетрична равнотежа

Симетрична равнотежа

Тереза Мачикало: **Трагови**, (асиметрична равнотежа)**Маска** (симетрична равнотежа)

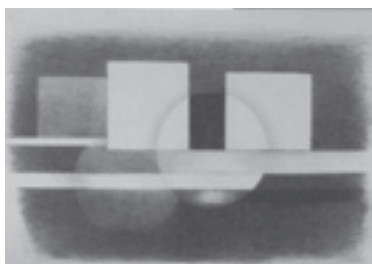
ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

Симетрична равнотежа

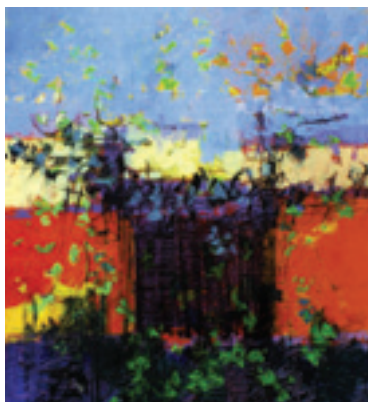
Симетрична равнотежа

Асиметрична равнотежа

Симетрична равнотежа у македонском народном стваралаштву

Мифтар Мемети: **Без наслова**, уље на платну (асиметрична равнотежа)

Симетерија

Симетрична равнотежа у македонском народном стваралаштву

ДА УПАМТИМО:
Постоје две врсте равнотеже, симетрична и асиметрична.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

36

ГРАДАЦИЈА

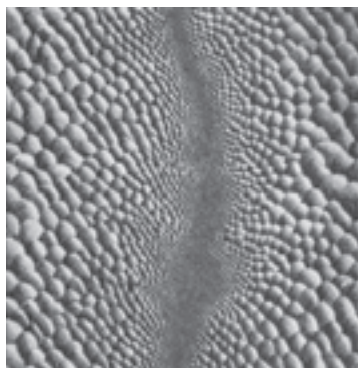
ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Од осам ликовних принципа ликовног језика градација регулише *постепеноу промену* код ликовних елемената. Постепено своју ликовну вредност могу да промене сви ликовни елементи, да пређу из једне вредности у другу.

Градација може да се примени у елементу *линије, боје, тона, текстуре, смера, облика, величине* и *просјора*.

Градација са бојом

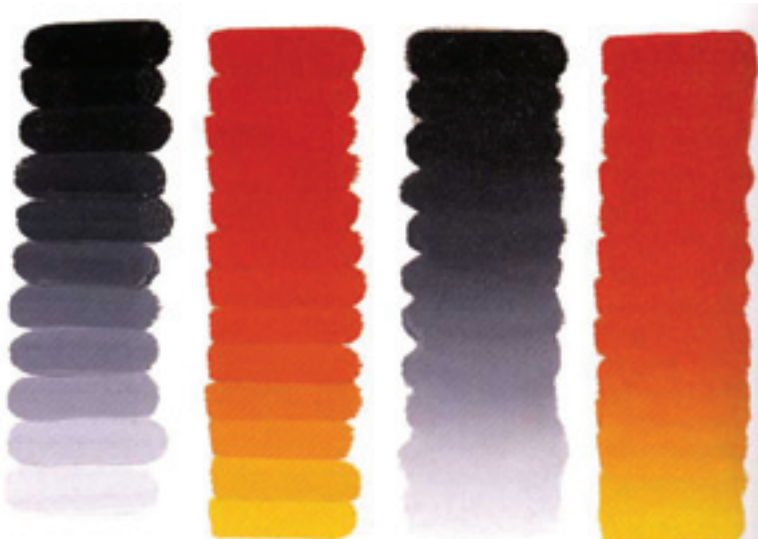
Градација са текстуром

Градација са бојом

Градација са тоном

Градација са тоном

Градација са величином

Градација са тоном и величином

Градација са тоном
(илузија запремине)

Градација са бојом

Са градацијом тона, боје и текстуре може да се добије илузија *шродимензионалности*.

Боја са градацијом може да се промени из једне у другу, у трећу, од жуте у наранџасту, црвену, љубичасту, плаву, зелену и опет да дође до жуте као у спектру боја.

Ј. Рачић: **Девојка поред огледала**, уље на платну
(градација тона, илузије тродимензионалности)

ДА УПАМТИМО:

Градација може да се примени са свим ликовним елементима. Градацијом тона добијамо илузију запремине.

ПРОПОРЦИЈА

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

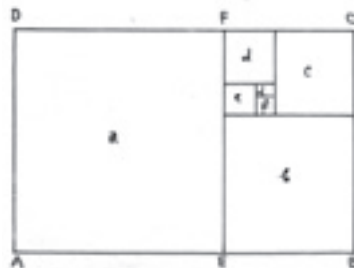
Пропорција је ликовни принцип који регулише унутрашње односе величина са задатком да целина уметничког дела буде естетски лепша.

Пропорција тежи према *идеалном зрађењу* слика, скулптура и објеката у архитектури. Тим проблемом кроз историју бавило се много уметника међу којима и *Леонардо да Винчи*.

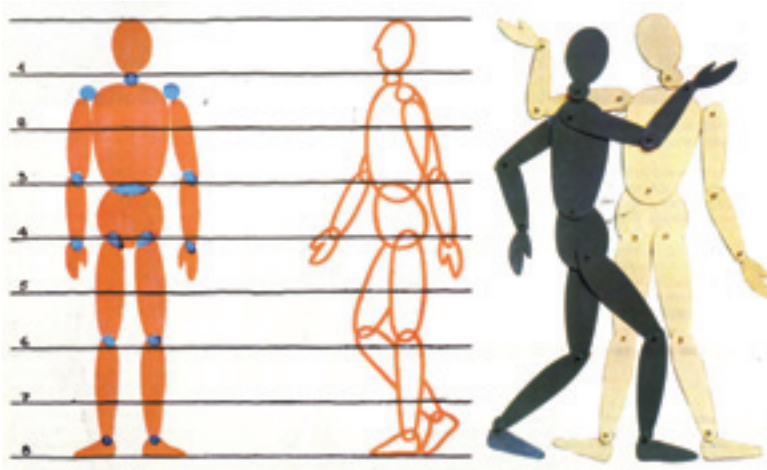
Најбоље правило за идеалне односе величина у ликовној уметности и у архитектури је постигнуто *златним сечењем* и његов кључ или формула како да се то постигне.

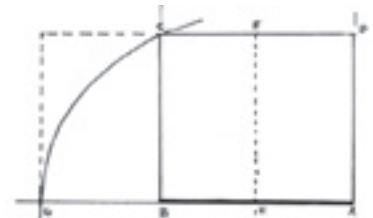
Пропорција слова

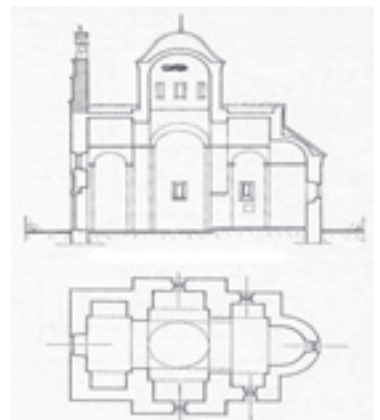
Златно сечење

Пропорција људског тела

Споменик Македониум, Крушево
(пропорција архитектуре)Леонардо да Винчи, цртеж
(пропорција главе)

Златно сечење

Пропорција црквеног храма

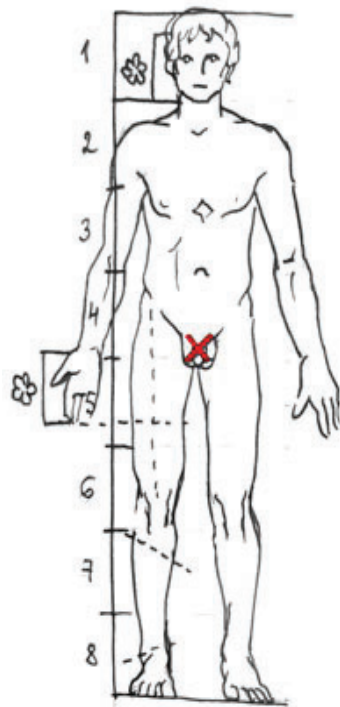
ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

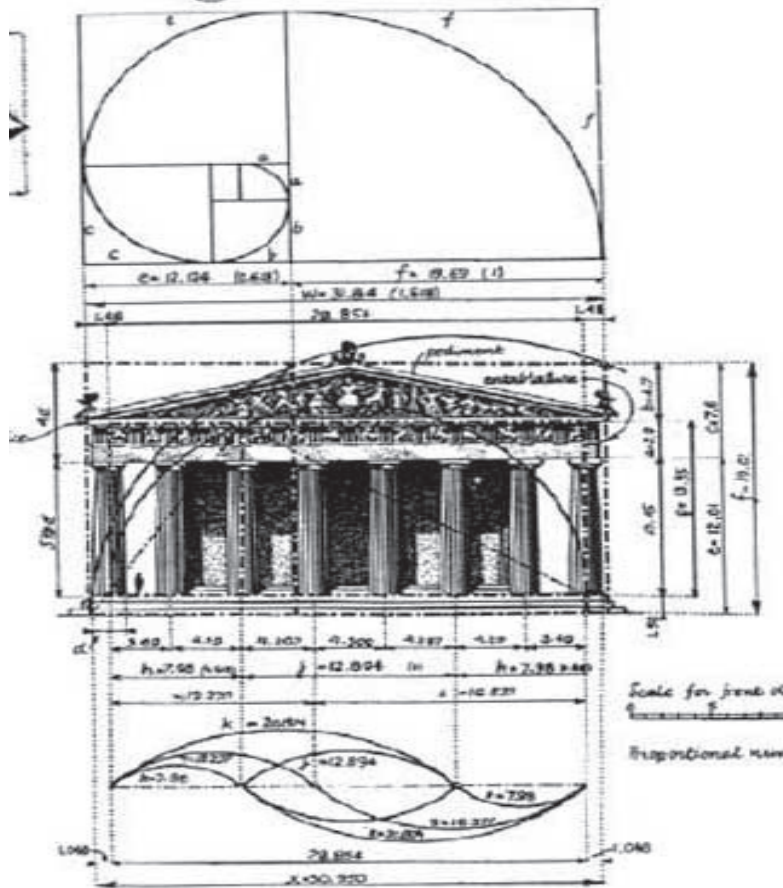
Аполон и змија, Грчка (пропорција у скулптури)

Партенон, Акропол, Грчка (пропорција у архитектури)

Пропорција људског тела

Пропорција грађе Партенона

ДА УПАМТИМО:
Пропорција је идеалан саоднос величина у једној целини. Златно сечење је основа за постизање идеалних пропорција.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

ЈЕДИНСТВО

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Од осам ликовних принципа, јединство је принцип који има за циљ *да ређулише целину у ликовном делу*. Применом јединства, ликовно дело није раздвојено или расцепкано, него прилеже естетској целини.

Јединство се постиже употребом *једнаких* или *сличних* вредности путем *доминанције*.

Путем доминанте значи када неки ликовни елемент доминира ликовним делом, односно када је најприсутнији. То може да буде линија, боја, тон, текстура, облик, величина, смер или простор.

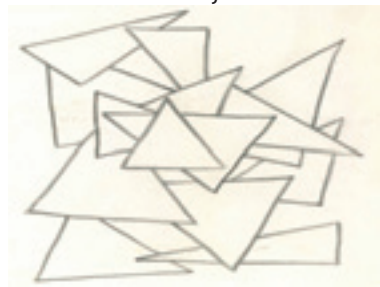
Осим доминантом ликовних елемената, јединство може да се добије и *увеличавањем* и *ојачавањем*. То значи да када је у ликовном делу од многих облика, тонова или боја, једна толико повећана тако да доминира у целом делу.

Винсент ван Гог: **Ириси**, уље на платну
(јединство са бојом и обликом)

Јединство са доминантом боје и линије

Јединство са доминантом облика

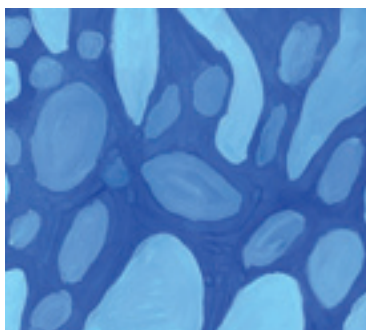
Љубомир Поповић: Омаж Џемсу, уље на платну (јединство са доминантом тона)

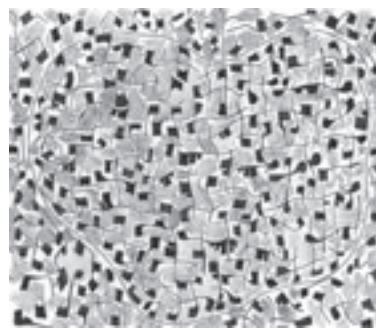
Јединство са обликом

Ханс Хартунг: **Бр.116**, цртеж
(јединство са величином)

Јединство са обликом и тоном

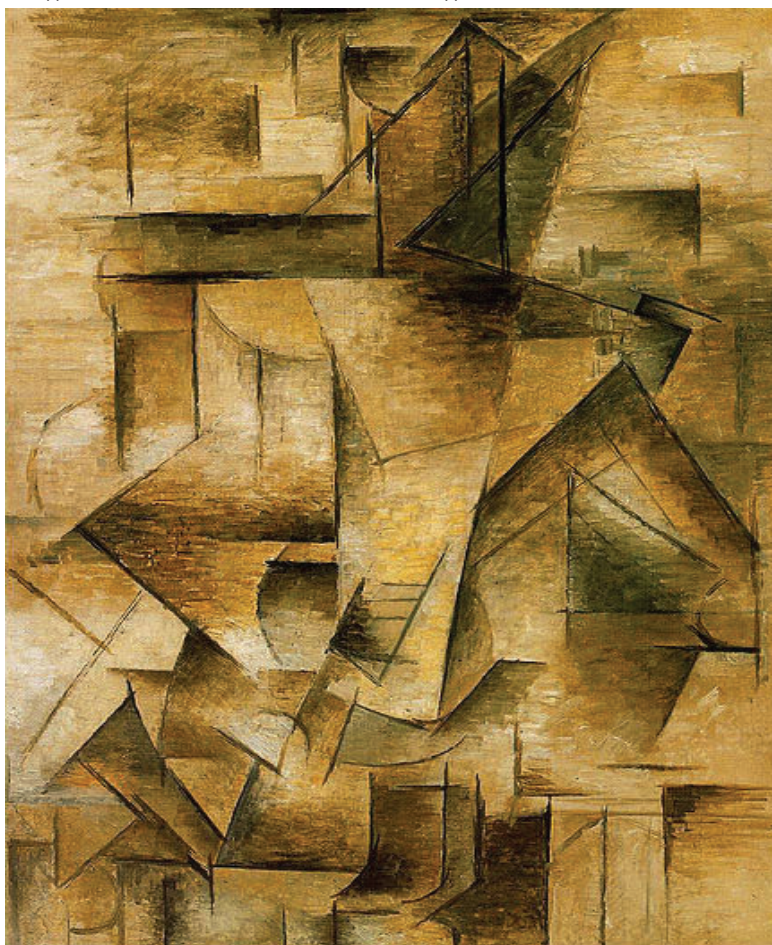
Јединство са величином и обликом

Јединство са обликом и тоном

Јан Арп: **Цвеће**, уље на дрвету
(јединство са обликом)

Жорж Брак: **Гитариста**, уље на платну
(јединство са тоном и обликом)

ДА УПАМТИМО:

Јединство се добија употребом једнаких или сличних вредности, доминантом, увеличавањем и ојачавањем.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

42

КОМПОЗИЦИЈА

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Композиција је ликовни принцип који регулише распоред ликовних елемената у ликовном делу као једну јединствену целину. Као прву поделу имамо хоризонталну, вертикалну и дијагоналну композицију.

Композицију можемо да дефинишемо као отворену, затворену и полуотворену у зависности од тога како су распоређени ликовни елементи.

Када су ликовни елементи у ликовном делу распоређени тако да су визуелно отворени само са неке стране, кажемо да имамо полуотворену композицију.

Албона Скиритуте: **Три сестре мира**, (вертикална композиција)

Д. Пулитка: **Лозе**, уље на платну (хоризонтална композиција)

Душан Оташевић: **Венера**, уље на платну (вертикална композиција)

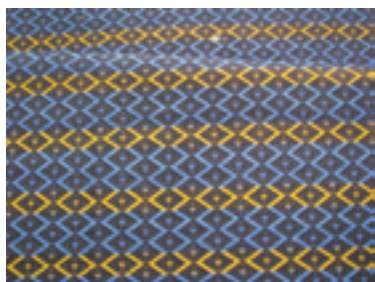

Љубица Солаковска: **Игра**, уље на платну (затворена композиција)

Петар Хаџи Бошков: **Скулптура**, метал (вертикална композиција)

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

Отворена мрежеста композиција

Рад ученика
(затворена композиција)

Компјутерски рад
(затворена композиција)

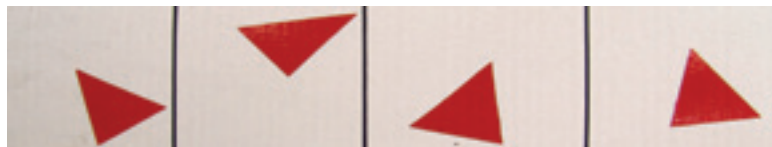

Полуотворена композиција

Ако су ликовни елементи смештени у централном делу цртежа, слике или графике, имамо затворену композицију.

Отворену композицију имамо када су ликовни елементи распоређени на целој површини дела и визуелно излазе на све стране целине, лево, десно, горе, доле.

У неким теоријама ликовне уметности могу да се сретну и друге врсте композиције као: слободне, мрежасте, пирамидаоне, кружне, спиралне и сл.

Варијанта композиције са једним елементом

Розета (затворена мрежеста композиција)

ДА УПАМТИМО:

Разликујемо хоризонталну, вертикалну и дијагоналну композицију. Композиција може да буде и отворена, полуотворена и затворена.

У овом поглављу ћемо се подсетити о мотиву у ликовној уметности. У исто време ћемо се упознати са новим уметницима и уметничким делима из Македоније и света чиме ћемо обогатити наше познавање ликовне уметности.

Већ знамо да је свако уметничко дело комбинација богатства линије, боје, облика, запремине, тонева и других ликовних вредности. *Ако у уметничком делу прекознајемо одређену садржину онога што нас окружује, кажемо да је то дело са мотивом. Ако је пак дело комбинација само ликовних вредности, кажемо да је аистрактно, односно да нема мотив.*

Ангелико: **Св. Катерина**, темпера
(мотив)

Вермер: **Соба**, уље на платну (мотив)

Енди Ворхолд: **Ингрид Бергман**

Еуген Кокот: **Плава брда**, уље на платну (апстрактно)

Марк Ротко: **Бела и зелена плавом**, уље на платну (апстрактно)

Томе Серафимовски: **Портрет Славка Јаневског**, бронза

ПОРТРЕТ

У приказаним делима препознајемо приказивање портрета неке личности. Приметићемо да уметник ликом који приказује покушава да нам прикаже и његов карактер. Овај мотив називамо *портрет*.

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

АУТОПОРТРЕТ

Многи уметници поред тога што су представљали друге ликове, често су израђивали и свој портрет, односно представили су себе.

У ликовној уметности то називамо аутопортретом.

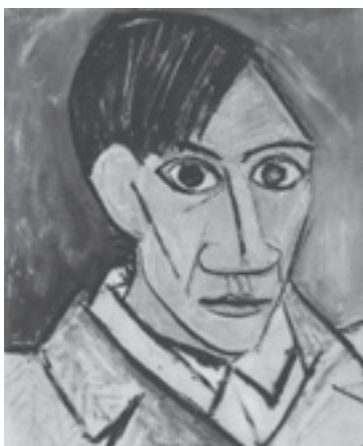
Огист Реноар: **Портрет Клода Монеа**, уље на платну

Димитар Манев: **Портрет**, комбинована техника

Данте Алигиери: **Детаљ од фреске**

Пабло Пикасо: **Аутопортрет**

Вилијам Тарнер: **Аутопортрет**, уље на платну

Елизабет ле Браун: **Аутопортрет**, уље на платну

Пол Кле: **Аутопортрет**

Леонаро да Винчи: **Аутопортрет**, цртеж

КАРИКАТУРА

Поред позитивних људских особина, код неких људи преовлађују и негативне карактеристике, као што су халапљивост, непоштеност, зло, завист и сл. Неки уметници ове особине потенцирају у својим ликовима а овај мотив се назива *карикаатура*.

Карикатура господина Бина

Оноре Домие: **Уображени болстан**, литографија

Оноре Домие: **Конте**, бронза

Оноре Домие: **Криспен и Скапен**, уље на платну

ФИГУРА

Гледајући данас нека уметничка дела упознајемо се са изгледом и начином на који су се људи облачили у прошлости. Када се у делу приказује човек у својој одећи, мотив називамо *фигуром*.

Едгар Дега: **Мала балерина**

Леонардо да Винчи: **Рафаел**, део фреске

АКТ

Ако уметник приказује људско тело без одеће, то дело нам представља *акт*.

Према томе шта представља, разликујемо женски и мушки акт.

Огист Реноар: **У шетњи**, уље на платну

Ангелико: **Св. Катерина**, темпера

Анри Матис: **Акт у студију**, цртеж

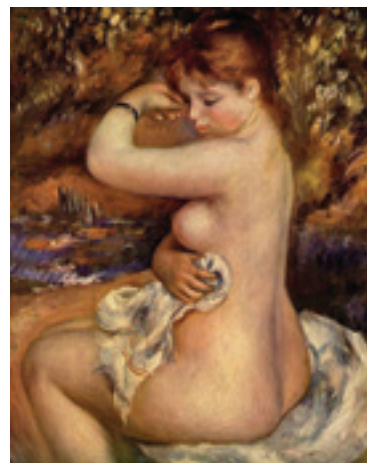

Албрехт Дирер: **Адам и Ева**, уље на платну

Пол Гоген: **Тахићанка**, уље на платну

Јан Штурса: **Пубертет**, бронза

Огист Реноар: **Девојка**, уље на платну

ЖАНР

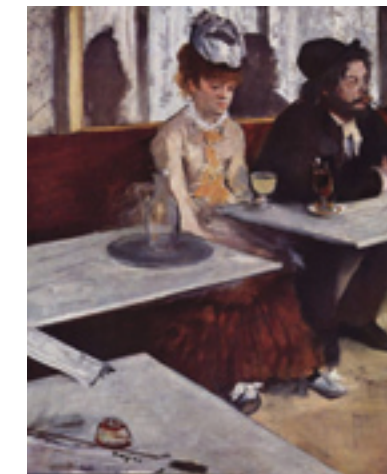
Ако у ликовном делу препознајемо садржине свакодневног живота човека, данашњице или прошлости, кажемо да нам мотив приказује *жанр сцену*.

Франсоа Миле: **Сејач**, уље на платну

Едгар Дега: **Фамилија Белели**, уље на платну

Едгар Дега: **Чаша пелинковца**, уље на платну

Јан Вермер: **Клавиристскиње**, уље на платну

Едуард Моне: **Доручак на трави**, уље на платну

Винсент ван Гог: **Вечера са кромпирима**, уље на платну

ЖИВОТИЊЕ

Сам наслов нам говори да овај мотив приказује животиње. Животиње се одликују својом лепотом, свака на посебан начин. Људи често неку животињу називају и чувају као миљеника због његове лепоте.

Због тога су их неки уметници инспирисани њиховим изгледом и снагом приказивали у свом стваралаштву.

Васко Ташковски: **Скица**, цртеж

Праисторијски цртеж Ласка

Црвена посуда у облику говеда, теракота, Техеран

Етиен Фалконет: **Споменик Петра Великог**, бронза

Рељеф

Етрурска химера, бронза

ЕНТЕРИЈЕР

У цртежу, слици или графици врло често ћемо препознати представљени унутрашњи простор. Тај простор може да буде онај у коме живимо, радимо или се забављамо. Приказивање унутрашњег простора називамо *ентеријером*.

Тулуз Лотрек: **Црни играч у бару**, цртеж

Анри Матис: **Ентеријер**, уље на платну

Роберт Кампини: **Благовести**, уље на дрвету

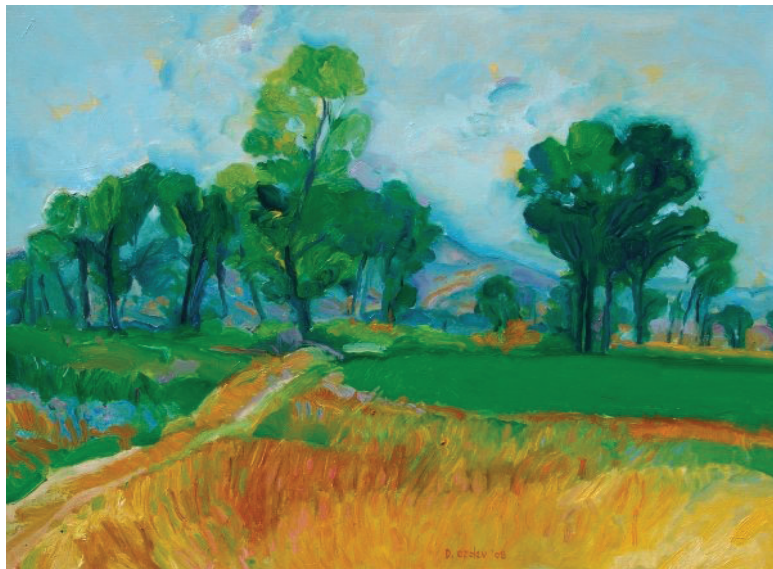

Винсент ван Гог: **Ноћна кафана**, уље на платну

ПЕЈЗАЖ

Човек често иде у шетњу у природу због њене лепоте.

Богатство природе је инспирисало многе уметнике који су на својим платнима овековечили ту лепоту. Често срећемо и уживамо у делима на којима је представљен мотив пејзажа.

Данчо Ордев: **Пејзаж**, уље на платну

Пол Сезан: **Пејзаж**, уље на платну

Едвард Хопер: **Пејзаж са путем**, уље Рембрант: **Крајобраз**, уље на платну на платну

Рубенс Корубин: **Врт**, акрилик

Никола Мартиновски: **Пејзаж из Запрешића**, уље на платну

МРТВА ПРИРОДА

Ако у садржини дела препознамо разнобојно цвеће, предмете или неке ствари које нису живе, кажемо да је у том делу мотив *мртве природе*.

Данчо Калчев: **Мртва природа**, уље на платну

Пабло Пикасо: **Зелена мртва природа**, уље на платну

Мртва природа

Пабло Пикасо: **Бокал и посуда за воће**, уље на платну

Мртва природа

Франце Слана: **Цвеће**, уље на платну

Пол Сезан: **Брескве и трешње**, уље на платну

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

52

Историја уметности се бави проучавањем ликовне уметности од праисторије до данас. Људи су створили ликовна дела од најразноврснијих материјала. Према науци, у уметности имамо пет ликовних подручја која се разликују по ликовним специфичностима изражавања и то: *цртање, сликање, скулптура, графика и визуелна комуникација и дизајн*. Сва пет подручја имају своје карактеристике и свако на посебан начин носи своју лепоту и ликовну вредност. Ликовна уметност је богатство људске цивилизације и креативност духа.

Распеће Христово, икона Охрид

Васко Ташковски: **Циркус**, туш, перо

Цртеж са угљем

Ибраим Беди: Усамљена птица

Титов тријумф, рељеф

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

Бурхан Ахмети: **Лажљиви сан**, акватинта

Пол Сезан: **Карташи**, уље на платну

Огист Роден: **Балзак**, камен

Ученички рад, линорез

Јагода Буић: **Различити облик**, таписерија

Витраж

Илустрација

Дизајн накита

Македонска застава

Дизајн предмета

Дизајн одеће

У минулом периоду на часовима ликовног сте израдили много ликовних радова из разних подручја и у разним техникама. Већ знамо да је цртање једно од ликовних подручја ликовне уметности. Цртамо цртеже, цртамо пре него што почнемо да сликамо, цртамо идеју за графику, а цртањем правимо и скицу за нашу идеју како би изгледало скулпторско дело које хоћемо да моделирамо.

Цртање се ради најразноврснијим материјалом и техникама којима може да се изради цртеж. Употребљавају се разноврсни материјали зато што се њима добијају разне врсте линија специфичне лепоте. У настави ликовног црта се *оловком, уљеном, разним врстама креда у боји, пастелом, вошћаним пастелом, тушем, бајцом*, као и *акварелним и темперним бојама*.

Уметник сам бира материјал којим израђује цртеж. Избор материјала зависи од жеља, интереса и карактера аутора. Исто тако и ученик може да изабере онај материјал за који је највише заинтересован.

Цртеж може да се изради само употребом једног материјала, на пример: *оловке, уљена, туша, бајца, пастела, вошћаног пастела, креде*, а може да се црта и *акварелним и темперним бојама*. Може да се изради и цртеж у *комбинованој техници*, односно да се црта са више техника на једном цртежу.

Леонардо да Винчи: **Студија, оловком**

Албрехт Дирер: **Птица**, цртеж акварелом

Пабло Пикасо: **Студија о завеси**, оловка (линеарни цртеж)

Пабло Пикасо: **Жена са псом**, туш, перо

Винсент ван Гог: **Мост**, лавирани туш

ЛИКОВНО ПОДРУЧЈЕ

Цртеж оловком

Жорж Сера: **Цртач**, угљен (тонски цртеж)

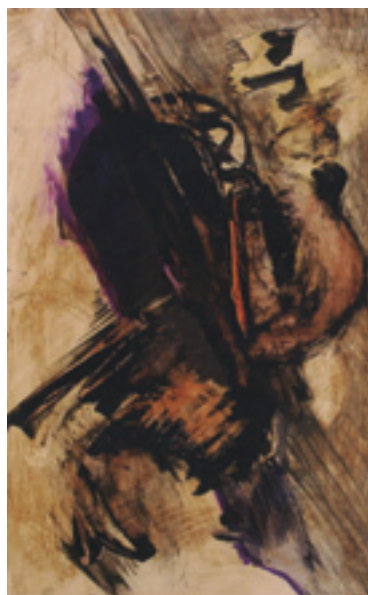

Тулуз Лотрек: **Енглеz**, пастел

Неки уметници при изради својих цртежа комбинују и лепљење обојене колаж-хартије. Када се комбинује цртеж са колажом, добијамо такозвани *колажирани цртеж*.

Основна ликовна карактеристика за цртеж је употреба линије и тај цртеж називамо *линеарни цртеж*. У цртежу употребљавамо и разноврсне тонове чиме добијамо тонски цртеж. Ако у цртежу препознамо неку познату садржину, тај је цртеж са оловком, а ако нема мотива, за такав цртеж кажемо да је *ајсцртањан*.

Сви уметници у свом стваралаштву често експериментишу најразноврснијим материјалима да би боље изразили своју идеју и да направе интересантније дело. Током цртања служе се и разним поступцима, као што су *савијање, ђерфорирање, засецање, ајлицирање, ујискивање цртачова разних ојисака* и сл. Свако од нас, (уметници и ученици) треба да ствара нове идеје и да експериментише у свом ликовном изражавању.

Тања Таневска: **Разговор**, комбинована техника

Пабло Пикасо: **Флаша, чаша и виолина**, комбинована техника

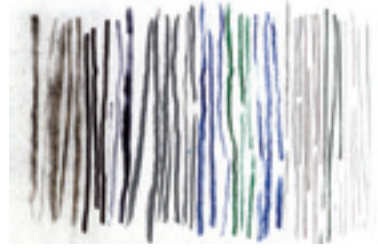
Компјутерски цртеж

ДА УПАМТИМО:

Црта се оловком, угљеном, кредама у боји, пастелом, тушом, бајцом. Имамо колажирани, линеарни, тонски и апстрактни цртеж.

ЛИНИЈА

Материјали за цртање остављају најразличитије трагове при цртању. Трагови на подлози су у виду линија које имају своје специфичности и свој карактер у зависности од тога којим материјалом се црта. Линије можемо да осећамо као *меке, тврде, хладне, топле, нежне, зрубе, оштре, крајке, дуљачке, дебеле* или *шанке*. Све оне заједно обогаћују ликовну вредност цртежа и доприносе гледаоцу да ужива у њиховој разноврсности.

Линије по карактеру

Цртеж угљем

Албрехт Дирер: **Коњаник**, оловка

Меке линије

Цртеж оловком

Цртеж тушем

Рад ученика, туш

Томе Серафимовски: **Мајка Тереза**, скица**ДА УПАМТИМО:**

Цртањем се изражавамо богатствима линија.

Де Сегонзак: **Портрет**, лавирани туш

Лавирани цртеж

Лавирани цртеж

ТОН

У цртању поред линије најчешће употребно изражајно средство је *шон*. Тон добијамо помоћу комбиновања линија и површина приказујући *свећиле* и *шамне* површине, или степенујемо прелазе од светлог ка тамном, или обратно.

Тон добијамо *сенчењем*, *шрафирањем* или *лавирањем* цртежа. Већ смо се упознали са оваквим начином тонског степеновања, а то можемо да уочимо и у илустрацијама које су вам представљене.

Цртеж оловком

Цртеж са шрафирањем

Свето Манев: **Старт 1**, оловка у боји (светло-тамно сенчење)

ДА УПАМТИМО:

У цртежу употребљавамо светле и тамне тонове. Тонове се добијају сенчењем, шрафирањем и лавирањем.

ПРОСТОР

У претходним разредима смо се већ упознали са простором као елементом ликовног језика. Све оно што нас окружује је *реални* простор. У цртежу и у другим уметничким делима уметници су пронашли начин како да добију *илузију* простора преклапањем, тамно-светлим, малим и великим облицима.

Највећи успех и најуспешније приказивање простора уметници су постигли употребом такозване *линеарне перспективе*. Ову перспективу су најчешће употребљавали уметници у време ренесансе.

У линеарној перспективи постоји једна хоризонтална линија која означава *хоризонт* који је увек, када гледамо испред себе, у висини очију, као што се у хоризонту спајају небо и море, небо и поља. Перспективу можемо да представимо једном, две или више *збирних тачака* које ће се налазити на линији хоризонта, испред нас лево или десно, као што можемо да видимо на представљеним илустрацијама.

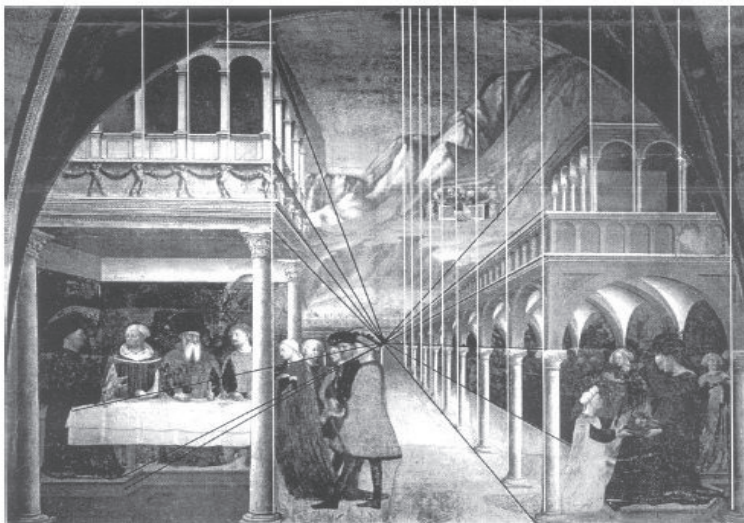
Перспектива

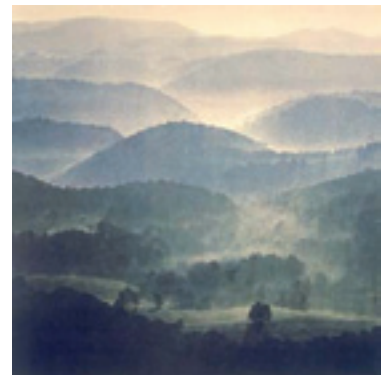
Перспектива у природи

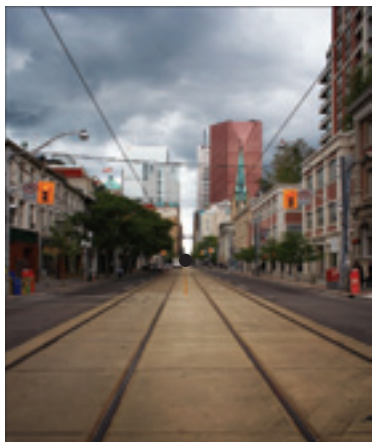
Перспектива

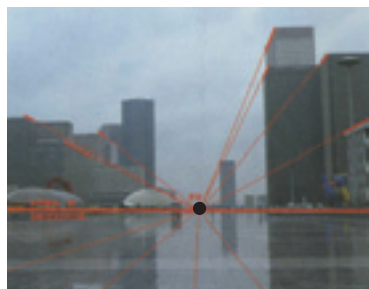
Линеарна перспектива са једном тачком

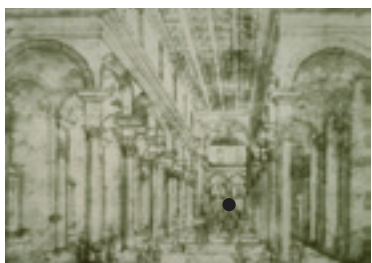
Простор са тоном светло-тамно и преклапање

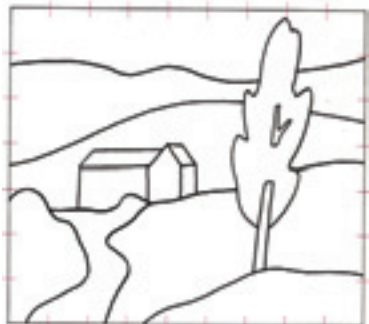
Простор са перспективом

Перспектива

Линеарна перспектива

Простор са преклапањем

Ако употребимо линеарну перспективу са једном збирном тачком, она ће се налазити супротно од нас и све оно што је паралелно са нама полако се смањује и спаја у ту тачку, као на пример, када гледамо пут, улицу, шине, пруге и сл.

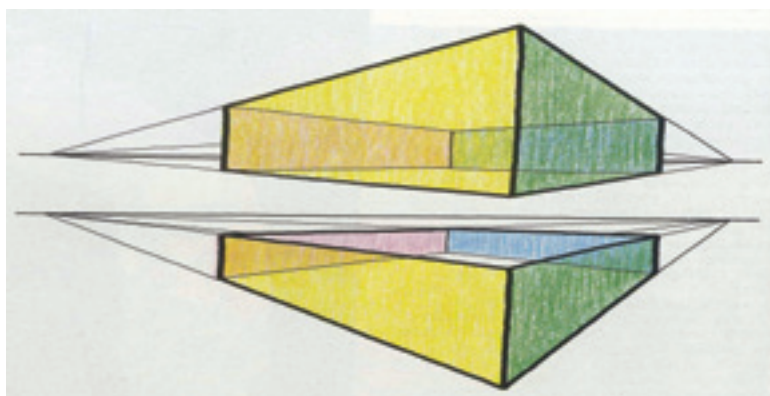
Ако опет цртамо перспективу са две збирне тачке, оне ће се налазити лево и десно на линији, на хоризонту и све линије ће се спојити у те две тачке као што видимо на примерима.

Ако покушамо, и сами ћемо увидети да доста реално можемо представити илузију простора, односно илузију близине и даљине и унутрашњег и спољашњег простора.

Перспектива означава гледање ствари око нас, из близа или даљине, одоздо или одозго.

Ако у уметничком делу прикажемо ствари гледане с висока, кажемо да смо употребили птичју перспективу.

Ако пак прикажемо нешто што гледамо одоздо навише, кажемо да је то приказано жабљом перспективом. У уметности најчешће срећемо представљања линеарном перспективом, јер је она у висини људског погледа.

Перспектива са две збирне тачке

ДА УПАМТИМО:

Линеарном перспективом најтачније се приказује илузија простора. Перспектива има хоризонт и једну или две збирне тачке.

ЛИКОВНО ПОДРУЧЈЕ

60

У претходним разредима смо сигурно насликали много ликовних радова у разним техникама из овог ликовног подручја. Већ можемо да разликујемо шта је цртеж, слика, графика или скулптура.

У сликарству је важно да уметник и сви други који сликају, изразе своја осећања и емоције.

Изражавајући себе мењамо реалну слику онога што гледамо, а тиме правимо оригиналне радове. У ликовном стваралаштву аутор црта и боји ствари облицима и бојама по својој жељи. Тиме се стварају чаробне слике разноврсних приказа.

То богатство разноврсности можемо да приметимо код аутора истих земаља и разних епоха у уметности. Разлика се посебно препознаје и у уметности разних народа и различитих географских региона у свету. По начину на коме су израђени, препознатљива су дела европске уметности, кинеске, афричке, египатске, уметности Маја, Инки, као и уметност других цивилизација.

Свака од ових уметности има посебна обележја у приказивању облика, запремине, боје, простора и специфично ликовно изражавање.

Знамо да се слика материјалима и на разним површинама. Данас уметници, поред класичних материјала, за сликање користе и савремене технологије као што су компјутер, фотоапарат и видео камеру. У савременој ликовној уметности уметници се представљају и сликом – објектом, ликовном интер интервенцијом у простору, као и са

Палета за сликање

Сликарско дело од кинеског мајстора

Египетска фреска

Народни вез

Томо Шијак: **Мусандра**,
комбинирана техника

Димитар Кондовски: **Забрављени свет**, комбинована техника

Кристо: **Спакована уметничка галерија**,
цртеж

ликовним хепенингом који је један посебан доживљај за савременог посетитеља.

Данас не постоји материјал од кога се не може направити слика. Као и у цртању, уметници и у сликарству стално истражују, експериментишу разним врстама некласичних материјала, као што су разни отпадни материјали, апликације, штампањем разних предмета и облика слика, преплитањем, као и другим поступцима с циљем да се направе оригинална сликарска дела.

На овај начин аутори представљају и реализују своју уметничку идеју.

Поред онога што нас окружује и даје идеју за сликање, честа инспирација за дела може бити музика, прочитани текст, гледање филма или да нас инспирише друго уметничко дело. Многи уметници су били инспирисани делима египатске, афричке, кинеске уметности.

Петар Мазев: **Део мозаика**

Душко Стојановски:
Таписерија

ДА УПАМТИМО:

У сликарству увек треба да се изражавамо оригинално. Разликујемо уметничка дела из Европе, Кине, Јапана, Африке, Египта. Да се упознамо са ликовном интервенцијом, слика-објекат, хепенинг и да истражујемо разноврсним материјалима.

БОЈА

Поред свих других елемената боја има најзначајнију улогу у сликарству. Она је основни елемент преко којег изражавамо своје уметничке идеје, емоције, психолошка стања и естетске ставове.

У историји ликовног стваралаштва, многим сликарима боја је служила да прикажу своје емотивно стање и психолошка стања у животу човека. Избором комбинација боја и облика изражавали су узнемиреност, отпор, гнев, незадовољство, потрешеност и стварали су дела у којима доминира драматична атмосфера.

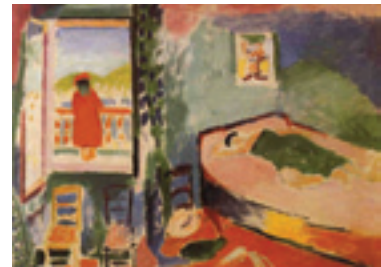
Њихове слике су пуне емоција повезаних са дешавањима која потресају човека у свакодневном животу као што су болест, трагедија, смрт, последице рата или катастрофа, страдање итд. Преко боје се може изразити сва симболика унутрашњег психолошког живота човека. Едвард Мунк је карактеристичан сликар који је успео да представи драму у људском животу преко слике.

Едвард Мунк: **Игра живота**, уље на платну (симболика боје)

Едвард Мунк: **Црвена кућа**, уље на платну (психологија боје)

Анри Матис: **Ентериер**, уље на платну (психологија боје)

Драган Најденовски: **Предео 563**, уље на платну

Вангел Коцоман: **Мотив из прилепског краја**, уље на платну

ДА УПАМТИМО:

Преко боје можемо представити емоције и психолошка стања човека, радосна или тужна.

ТОН

Тон као ликовни елемент сусрећемо у свим ликовним стваралаштвима, у цртежу, графици, слици, па и у скулптури игром светлости и запремине.

Постоји безброј комбинација разних светлијих и тамнијих тонова у једном делу. Одређене комбинације називамо молским кључевима, слично као и у музици.

Ако у једном делу употребимо комбинацију сличних, односно хармоничних тонова у једној боји (светлој или тамној) које су међусобно блиске, кажемо да имамо дело са молским тонским кључем.

Ако у ликовном делу комбинујемо употребу разноврсних контрастних тонова, кажемо да смо добили дело са дурским тонским кључем.

Жорж Брак: **Жена**, уље на платну (хроматски тон)

Светлин Русев: **Избор цивилизације**, уље на платну (ахроматски тон)

Љубомир Поповић: **Омаж за сер Џемса**, уље на платну (молски тонски кључ)

Рембрант: **Час анатомије**, уље на платну (дурски тонски кључ)

ДА УПАМТИМО:

Ако употребимо сличне тонове добијамо молски тонски кључ. Ако употребимо контрастне тонове, значи да смо применили дурски тонски кључ.

КОНТРАСТ

У свим ликовним подручјима ликовне уметности, па и у сликарству, контраст употребљавамо када желимо нешто да потенцирамо, да истакнемо или да одвојимо облик од облика у садржају.

Одвајање, односно потенцирање можемо постићи контрастом топлих и хладних, светлих и тамних боја или најизраженијим комплементарним контрастом.

Димитар Манев: **Слика 1997**, уље на хартији (контраст светло-тамно)

Емил Фила: **Мртва природа**, уље на платну (контраст облика и светлог-тамног)

Роша де Суза: **Свакодневни инвентар**, контраст тона

Пабло Пикасо: **Мртва природа**, уље на платну (контраст)

Кенет Куц: **Спектар**, уље на платну (контраст тамно-светло)

Андријана Пулеши: **Слика**, уље на платну

ДА УПАМТИМО:

У сликарству примењујемо контраст топлих и хладних, светлих и тамних боја и комплементарни контраст.

ЈЕДИНСТВО

У сликарству увек тежимо да постигнемо јединство.

Знамо да се јединство постиже путем доминанте облика, боје, величине, тона или текстуре.

На овај начин у слици преовладава одређена боја, величина, текстура или облик чиме се добија утисак јединства у целини.

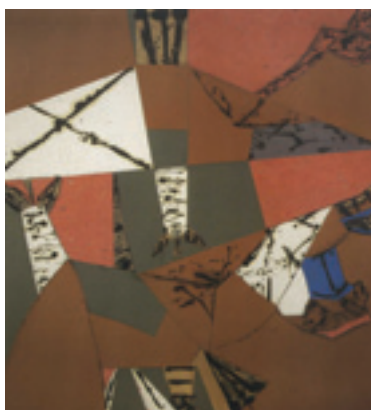
Рембрант: **Јаков благосиља синове**, уље на платну (јединство са тоном)

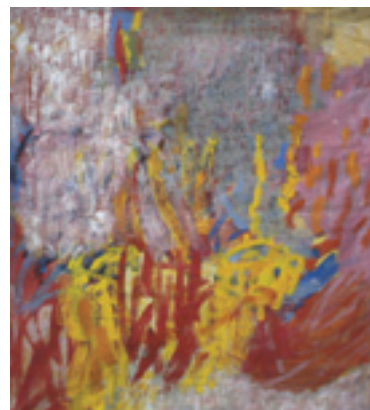
Пјер Сулаж: **Без наслова**, уље на платну (јединство са тоном)

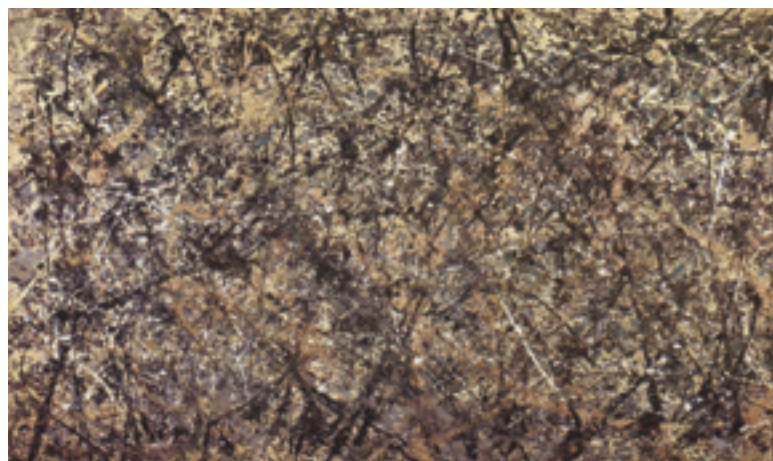
Виктор Вазарели: **Без наслова**, уље на платну (со доминантом облика)

Димитар Манев: **Слика 2000**, комбинирана техника (јединство са обликом и бојом)

Радослав Тадић: **У башти**, уље на платну (јединство са текстуром и тоном)

Џексон Полок: **Магла из лавандуле**, уље на платну (доминанта са текстуром)

ДА УПАМТИМО:

Јединство постижемо доминантом линије, тона, боје, облика, величине и текстуре.

КОМПОЗИЦИЈА

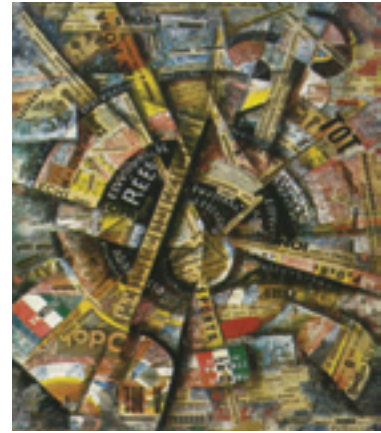
И у сликарству, композиција уједињује све елементе у једну целину. У свакој слици можемо препознати врсту композиције: да ли је отворена, затворена, полуотворена, дијагонална или пирамидална.

Поред начина распоређивања елемената, у сликарству можемо уочити и композиције које су карактеристичне по употреби боје. Ако употребимо интензивне и јаке боје, можемо рећи да слика има колористички карактер. Употребом нежних боја и тонова закључујемо да слика има лирска обележја. Често неки уметници употребљавају комбинације тамних и светлих, мирних и јаких боја чиме сугеришу драматичност у композицији и делују психолошки на гледаоца.

Франциско Гоја: **Стрељање**, уље на платну
(драматична композиција)

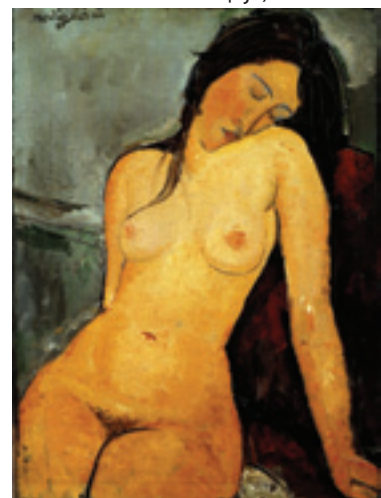
Модилјани: **Гола жена**, уље на платну
(лирска композиција)

Карло Кара: **Патриотска светковина**, колаж (отворена композиција)

Василиј Кандински: **У црном кругу**, уље на платну (затворена композиција)

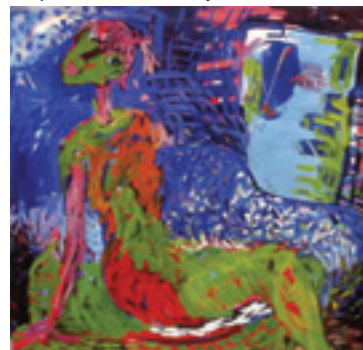
Огист Реноар: **На тераси**, уље на платну (лирска композиција)

Дело кинеског мајстора (лирска композиција)

Питер Бројгел: **Вавилонска кула**, уље на платну (пирамидална композиција)

Томе Мишев: **Пред огледалом**, уље на платну (колористичка композиција)

Едвард Мунк: **Врисак**, уље на платну (психолошко-драмска композиција)

Густав Климт: **Шума**, уље на платну (лирска композиција)

Пол Сезан: **Борови и камење**, уље на платну (вертикална композиција)

ДА УПАМТИМО:
Употребом боје слика може имати колористички, лирски, драмски или психолошки карактер.

ЛИКОВНО ПОДРУЧЈЕ

68

Већ добро познајемо скулптуру као специфично ликовно подручје у ликовној уметности. Да се потсетимо да у скулптури имамо статична и мобилна вајарска дела.

Статична су пуна пластике и рељефа.

Мобилна дела су она која се повремено крећу у простору, механички или ради струјања ваздуха.

Најчешћи материјали који се употребљавају за израду скулпторских дела су: глина, дрво, керамика, метал, камен, бронза а у новије време употребљавају се и пластика, хартија, разни природни и отпадни материјали, стиропор и сл.

Савремени скулптор свакодневно експериментираше и истражује са новим материјалима и њиховим међусобним комбиновањем. Употребљавају се мултимедијалне манифестације у којима се комбинују дела из свих ликовних подручја у једном заједништву.

Примењују се и нове аудио – визуелне савремене технологије (телевизија, видео, компјутер)

Свако скулпторско дело започиње да се реализује према одређеној идеји аутора. Према тој идеји скулптор израђује скице за њен изглед. У зависности од идеје, уметник бира материјал преко којег ће се најодговарајуће реализовати.

Боро Митрићески: **Портрет Марка Цепенка**, бронза

Томо Шијак: **Мусандра II**, комбинована техника

Глигор Стефанов: **Група објекта**, комбинована техника

Александар Калдер: **Црвени полигон**, мобил

Драган Поповски-Дада: **Свирач гајде**, камен

Жарко Башески: **Без наслова**, силикон и полиестер, скулптура

У овом ликовном подручју осим извођења скулптуре на класичан начин, данас се уметници изражавају и савременим иновацијама и пројектима. Интервенцијом у простору, бојом или скулптурама и објектима аутор уметнички именује простор чиме изражава своју идеју.

Свако скулпторско дело, у зависности од начина рада је конструисано комбиновањем, разлагањем, редефинирањем или у такозваној дисперзованој композицији.

На трговима и на јавним местима често срећемо скулптуре које претстављају неки историјски догађај или неку познату личност у природној величини или још веће.

Ове објекте називамо споменицима. Њима одајемо признање важним догађајима и заслужним личностима.

Најчешће су споменици направљени у камену или изливени у бронзи чиме је њихов рок трајања неограничен.

Исмет Рамишевић: **Део изложбе лавиринт**, природни материјал

ДА УПАМТИМО:

Савремена скулптура се израђује у најразличитијим материјалима, а комбинује се и са другим уметностима.

ЛИКОВНО ПОДРУЧЈЕ

70

Скулпторска дела најчешће се изводе од материјала који су стабилни и отпорни на утицај временских услова. Најчешће су дела направљена од теракоте, камена, дрвета, бронзе, метала, а могу се израдити и од разне пластике, хартије, стиропора, па и од разних отпадних материјала.

Начин градње скулпторског дела је најразличитији у зависности од жеља аутора и од његовог избора материјала. Глином се моделира додавањем и одузимањем, дрветом и каменом резбањем и одузимањем, металом и бронзом изливањем или грађењем путем комбиновања и додавања различитих облика које се међусобно састављају и заварују. Пластиком, хартијом и стиропором скулптура се гради путем састављања, пресавијања, сечењем, перфорирањем и лепљењем.

Петар Хаџи Бошков: **Записи на облику**, теракота

Ана Светиева: **Река I**, обојена теракота

Димо Тодоровски: **Берачица дувана**, бронза

Димо Тодоровски: **Јама**, бронза

Тодо Анжелковски: **Мајка са дететом**, камен

Александар Ивановски Карадаје: **Скулптура II**

Крсто Славковски: **Страдање**, дрво

Отпадним материјалима се гради асамблаж, односно групна скулптура у којој се комбинују разни материјали у једну целину према идеји аутора.

У скулптури нема ограничавања за употребу материјала. Неки аутори се изражавају комбинујући разне плодове, грање, камење, корење и други материјал по свом избору.

Петре Николоски: Бинсталација

Споменик борцима из НОБ-а

ДА УПАМТИМО:

Осим класичних скулптура, у скулптури имамо и интервенцију у простору, асамблаж, инсталацију и др.

БОЈА

Један од ликовних елемената као део скулпурате, осим запремине је и боја. Најчешће скулптура није допунски обојена већ носи боју материјала од којег је направљена.

Скулптори су најчешће наносили само патину да би се дело сачувало, чиме се минимално мењала њихова обојеност. Скулпторско дело је добијало патину и током времена под утицајем временских услова и састојака из атмосфере. Ова промена са патином је карактеристична само за дела која су се постављала у отвореном простору.

Осим патинирања од стране уметника и патине као утицаја времена, многи скулптори боје своје скулптуре. Примену боје имамо још из праисторијског времена, код неких старих цивилизација као што су Египат, Кина, Грчка, Рим. У модерној скулптури боја се употребљава често како би допунила идеју аутора у његовој естетској замисли.

Змијска богиња, обојена теракота

Стара монета са патином

Кинеска статуа, обојена керамика

Принц Рахотеп и његова жена Нофрет, обојени кречњак, Египет

Предмети од злата, сребра и дрвета, Месопотамија

Уметник из Хопеха: Статуа Архата, обојена керамика

Јордан Грабуловски: **Просторни белези**, цемент

Мобил

Мариета Сидовска: **I am Looking for a man in a mirror**, комбинована техника

Владо Аврамчев: **Број 11**, керамика

Васил Василев: **Вертикални асоцијативни облик XXXIII дрво**

Пабло Пикасо: **Портрет**, комбинована техника

Хуам Миро: **Скулптура**

Ученички рад од каширане хартије

Оригами

ДА УПАМТИМО:

Патина је промена боје на површини скулптуре под утицајем сунца, ветра, снега, кише, ако је изложена у спољашном простору. Са патином нам дело изгледа као скулптура из прошлости.

Из претходних разреда већ знамо да графика као део ликовне уметности има своје специфичности у начину израде дела. Односно у томе што се умножава путем штампања. Сва друга ликовна дела су оригинална онда када су израђена у једном примерку. У графици се штампала више примера отисака и они имају исту вредност као и оригинали, уколико су потписани од аутора.

Графичка дела се штампају ручно пресом за штампање. Постоје више врста штампе и то: дубока, висока, равна, пропустљива и комбинована штампа, што зависи од начина обраде на матрици.

Ако је боја нанесена на плочу, односно матрица се наноси на горњи, високи део урезаних површина, имамо високу штампу. У ту штампу спадају картон штампа, линорез, дрворез и гипсорез. Ако се пак боја утискује у издубљени део матрице имамо дубоку штампу у коју спадају бакрорез, бакропис, акватинта и сува игла.

Када је матрица равна плоча и механички и хемијски се не дуби, имамо равну штампу у коју спада

Машина за штампање

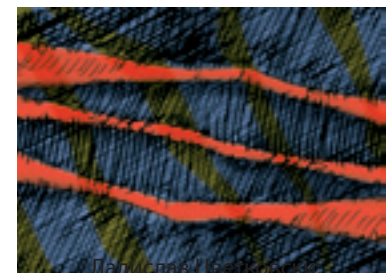
Алат за резбање, метални клише

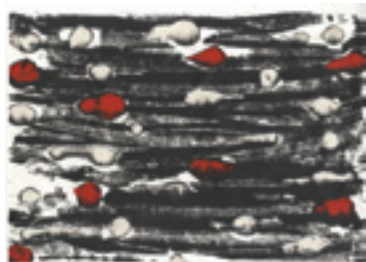
Илија Кочовски: **Лепотица и звер**, дрворез у боји

Алфред Хрдмичка: **Композиција**, бакропис

Ладислав Цвек: **Компјутерска графика**

Моноטיפија

Петар Хаџи Бошков: **Графика I**,
литографија

Рад ученика, линорез

литографија. Сито-штампа спада у пропустљиву штампу затоа што равна свилена мрежаста матрица пропушта боју при штампању графике.

Сећамо се још из петог разреда да смо се упознали детаљно са процесом и поступком штампања на графичком листу, као и са тим како се врши потписивање од стране аутора.

Сигурно сте већ направили ликовна дела из ликовног подручја графике.

Ликовни уметници у свом послу, поред класичних поступака за штампање, често истражују и експериментишу и са другим материјалима, а користе и нове савремене технологије, као што је компјутер.

На клишеу, односно матрици за штампање уметници често лепе разноврсне материјале са интересантном текстуром. Наносећи боју на ове материјале при штампању добијају интересантне графичке отиске који се не би могле добити резбањем, резањем или одређеним хемијским поступцима. Свако од нас може да покуша, а и ви уз помоћ вашег наставника, да своју креативност изрази новим експериментима.

Рад ученика, моноטיפија

ДА УПАМТИМО:

Разликујемо дубоку, високу, равну, пропустљиву и комбиновану штампу. Да би се добила разноврсна текстура клишеа може се штампати и лепљењем разних других површина.

Данас велики број уметника графичара користи компјутер као средство за израду савремених графика. Користећи компјутерске програме можемо израдити било какву врсту графике која одштампана штампачем и потписана претставља оригиналну уметничку творевину.

При изради графике помоћу компјутера, уметник може да реализује безброј варијанти исте графичке идеје, мењајући боје, тонове, комбинацију облика.

Ако желимо да поставимо графички лист у наш дом или да га изложимо у уметничку галерију, треба га

Ханс Балдинг:
Зачарани коњушар, бакрорез

Бурхан Амети: **Спирит**, дигитална графика

Пабло Пикасо: **Женски профил**, сува игла

ЛИКОВНО ПОДРУЧЈЕ

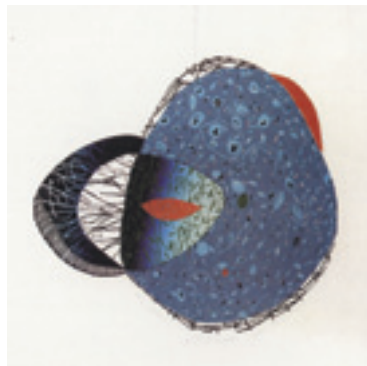
Драгутин Аврамовски Гуте: **Линорез**

одговарајуће опремити, односно урамити. Графика се увек урамљује испод стакла које може бити обично или мат – антирефлексно стакло.

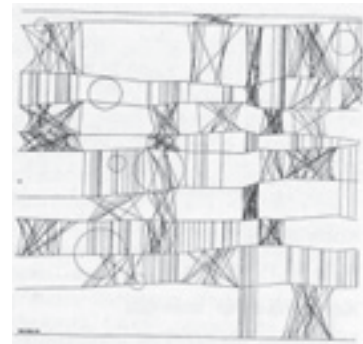
Други начин излагања графике је могућност да се графички листови поставе између стакла и иста буду изложена у галерији. На овај начин, графички листови се након изложбе ваде и чувају у фасциклама.

Ален Кушкуревић: **Хулахоп, сува игла**

Фехим Хусковић: **Сусрет у самици, сито-штампа**

Фридер Наке: **Компјутерска графика**

Рад ученика, картон-штампа

Пабло Пикасо: Портрет, дрворез у боји

ДА УПАМТИМО:

Компјутер је најсавременије средство за израду компјутерске графике.

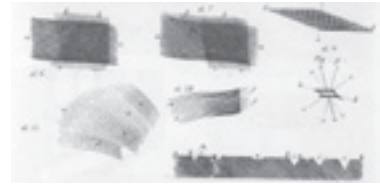
ТОН

У графици најчешћа ликовна вредност се изражава преко линија, тона и текстуре.

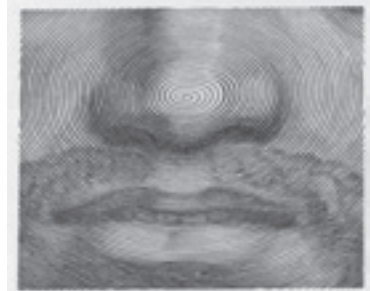
Тон се добија светлосном градацијом од тамног ка светлом или растером. Растер се добија разноврсном употребом линије у виду укрштеног или паралелног комбиновања линија, гушће или ређе, чиме се добија ефекат светлих и тамних површина.

Рембрант, бакропис (светло-тамно)

Врсте растера у графици

Растер

Врсте линија

Врсте растера

ДА УПАМТИМО:

Употребом растера добија-мо разноврсне тонове у графици.

ЛИТОГРАФИЈА

Рад литографским каменом

Франциско Гоја, литографија

Едвард Мунк: **Грех**, литографија

Литографија је графичка техника равне штампе. Име долази од грчке речи литхос-камен и грапхо-пишем.

Камен који служи као матрица треба да је раван, црта се специјалном кредом, литографским тушем или комбиновано. Битно је кредом и туш да буду масни и да остављају масне трагове на камену.

Затим се на камен наноси киселина која нагриза камен на оним местима где камен није измашћен. Наноси се гумиарабика чиме се цртеж учврђује. Штампа се наносењем литографске боје која се задржава на масним деловима камена где је претходно био цртеж кредом или тушем.

Литографија се штампа посебном литографском пресом.

Кредом се добија широка скала валера (тонова) од бледог сивила до засићене црне боје, чиме цртеж добија изразиту пластичност.

Литографија може бити црно-бела, али и у више боја. Ако се прави графика у више боја, за сваку боју се користи поступак на посебном камену, а сви се штампају на једном листу хартије.

Пабло Пикасо: **Сова**, литографија

Тулуз Лотрек: **Плакат**, литографија

ДА УПАМТИМО:

Литографија је равна штампа. Матрица је камена плоча која се обрађује хемијски, на коју се наноси боја и литографском пресом се штампа графика.

СИТО-ШТАМПА

Сито штампа је графичка техника пропустљиве штампе. Она омогућује израду великог броја отисака. Само име сито-штампа објашњава технику. Користи се густа мрежица (сито) и одговарајућа матрица (шаблон)

Сито штампа се реализује на следећи начин:

На дрвени или метални рам разапиње се сито (од свиле, газе);

На сито се наноси фотосензитивна емулзија у којој се посебном техником појављују пропустљиве површине. Штампа се ручно, повлачењем боје раке-лом равномерно по површини сита чиме се боја преко пропустљивих површина преноси на графички лист. Карактеристике сито штампе су: јасна и чиста линија и боја, велике површине, растер, добијање простора преклапањем облика и боја. Ова техника омогућава штампање графика у великим форматима, а посебно се користи у време поп-арта.

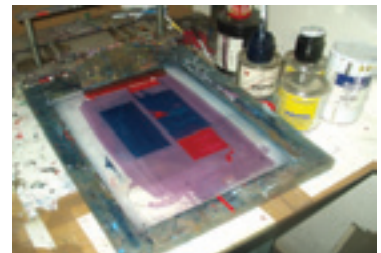
Раке-лом за штампање

Прибор за штампање

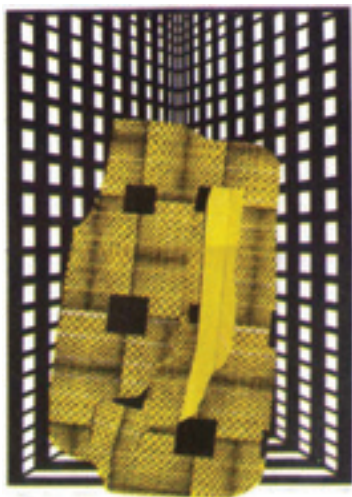
Процес штампања

Процес штампања

Графика, сито-штампа

Станко Павлески: **На извору**
визуелних чинилаца,
сито-штампа

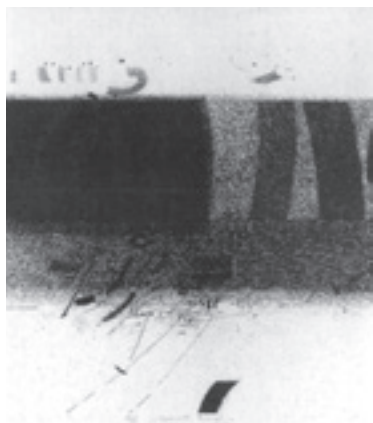
Петар Мазев: **Без наслова,**
сито-штампа

Димитар Малидинов: **Без наслова**, сито-штампа

Зоран Јакимовски: **Форме XX**, сито-штампа

Димче Николовски: **Предео 17**, сито-штампа

Ристо Калчевски: **Без наслова**, сито-штампа

Веле Ташески: **Из природе**, сито-штампа

Димитар Кондовски: **Сенке**, сито-штампа

Родољуб Анастасов: **Човек и простор**, сито-штампа

ДА УПАМТИМО:

Сито-штампа је графичка техника пропуштљиве штампе. Боја пролази кроз пропуштљиве површине сита које је матрица за штампање. Боја се наноси ракелом.

ЛИКОВНО ПОДРУЧЈЕ

82

Дизајн и визуелне комуникације су специфично ликовно подручје које је највише распрострањено у свету. Свакодневно се сусрећемо и употребљавамо производе дизајниране од ликовних уметника дизајнера.

Ако данас погледамо неки производ који је направљен пре педесет или сто година, може да нам буде необичан и интересантан уколико га упоредимо са данашњим.

Дизајн и визуелне комуникације се развијају и постају све модерније и савременије.

Када се обликује изглед неког предмета за свакодневну употребу који се производи у индустрији, кажемо да је то индустријски дизајн. У изради предмета старих народних уметничких заната, исто имамо дизајн. Код нас мајсторе за израду предмета од злата и сребра имамо код златара и кујунџија, а најпознатија је израда филигран.

Графички дизајнери се баве обликовањем штампаних материјала за свакодневну употребу, за читање, за информисање или за рекламирање неког догађаја или производа. У овај део спадају креирање изгледа амбалаже за одређене производе, корице и илустрације за књиге и уџбенике, рекламе, флајери, постери, плакати, билборди, као и разне врсте рекламних спотова и видеоклипова.

У графичком дизајну уметници се труде да му дају привлачан естетски изглед употребом разноврсних ликовних ефеката и декорација. Употребљавају разне врсте слова и украса. У прошлости су се текстови украшавали иницијалима, вињетама, арабескама розетама и заштитним знаковима. лого).

У графичком дизајну највише се ради помоћу употребе фотографије и компјутера. Нема графичког дизајна у коме није укључен компјутер као основно средство за рад.

Филигран

Филигран

Тока са филиграном

Тока са филиграном

Филигран

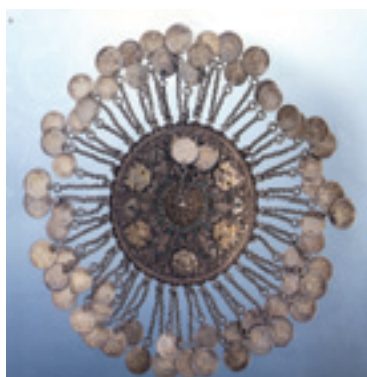
Филигран

Дуборез

Костимографи су ликовни уметници који дизајнирају изглед одеће, а дезенери су уметници који измишљају дезен за тканину за одећу. Историјски гледано, костим је увек био карактеристичан за одређене народе, време и професије. Костим се постепено мењао, од најстаријих времена до данас, до савременог облачења.

За позоришне и филмске представе дизајнира се специјални костим који зависи од времена у којем се одвија радња, као и од карактера ликова који наступају на сцени. Ову врсту називамо сценским костимом.

Филигран

Филигран

Филигран

ДА УПАМТИМО:

Дизајнери су уметници који обликују производ одређених производа. Разликујемо индустријски и графички дизајн. Костимографи и дезенери дизајнирају облик и дезен за одећу.

ЛИКОВНО ПОДРУЧЈЕ

СТАРИ ЗАНАТИ

У Македонији имамо старе занате који су ручно и са много укуса обликовали украсне предмете. Познати су стари златари и кујунџије који и данас израђују накит који се назива филигран, израђен од сребра и злата.

Познати македонски филигран

Стара машина за куцање

Колица за бебу из 1919

Телевизор

Грамофон

ДА УПАМТИМО:

Златари и кујунџије су мајстори старих заната који су израђивали златан и сребрни накит у Македонији, познатији као филигран као и делове за народни ношњу.

ИНДУСТРИЈСКИ ДИЗАЈН

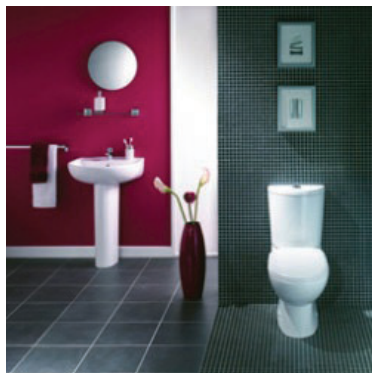
Обликовање предмета за свакодневну употребу назива се индустријски дизајн. Временом се нови изглед мењао у лепши и модернији изглед. Погледајте предмете дизајниране у прошлости, како су изгледали тада, а како изгледају данас.

Лампа

Стоп

Санитарије

Столица

Столице

Аутомобил

ДА УПАМТИМО:

Индустријски дизајн дизајнира предмете који се производе за употребу човека.

ЛИКОВНО ПОДРУЧЈЕ

КОСТИМОГРАФИЈА

Како ће изгледати наша одећа зависи од тога како је дизајнирају уметници звани модни дизајнери. Посебно подручје у дизајнирању одеће је костим намењен за потребе филма и позоришта. Ове дизајнере називамо костимографима. Костимографи познају историјски развој костима и као таквог га израђују посебно за сваку филмску или позоришну претставу, у зависности од тога у којем времену се одвијало дејство.

Историјски костим – Европа

Историјски костим - Француска

Историјски костим- Египат

Историјски костим-Грчка

Историјски костим – Византија

ДА УПАМТИМО:

Модни дизајнери су уметници који се баве дизајнирањем нове и модерне одеће.

ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН

Све што се дизајнира а затим штампа у штампарији је графички дизајн. Ове уметнике називамо графичким дизајнерима. Они дизајнирају изглед амбалаже производа за свакодневну употребу, изглед новина, часописа, књига, плаката, реклама и илустрација.

Индустријски дизајн

Индустријски дизајн

Индустријски дизајн

Индустријски дизајн

Индустријски дизајн

Индустријски дизајн

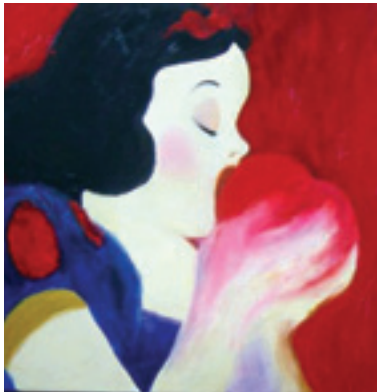

Корица за књиге

ДА УПАМТИМО:

Графички дизајнери су уметници који праве изглед свега оног што читамо или нас на неки начин информише.

ЛИКОВНО ПОДРУЧЈЕ

Илустрација

Илустрација

Илустрација

Илустрација

Плакат

Плакат

Плакат

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

ЗНАК-ЛОГО

Сваки произвођач који жели да буде препознатљив када га купујемо, има свој заштитни знак који називамо логом. Има много познатих производа за одевање, храну, аутомобиле, козметику и др. које препознајемо по њиховом логу као што су Мекдоналдс, Најк, Мерцедес, знак Супермена и многи други. Ове знакове називамо заштитним, зато што други не смеју да их употребљавају и заштићени су законом за ауторска права.

Грб Републике Македоније

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

Заштитни знак (лого)

ДА УПАМТИМО:
Лого је визуелни заштитни знак произвођача. Преко лоба се препознаје, цени и купује производ.

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

90

Уметничким делом називамо сваки рад направљен од човека који има уметничке вредности. Вредности дела процењују се квалитетом оног што је представљено преко ликовног језика, односно линије, боје, облика, тона, запремина итд.

Знамо да је естетика наука о лепом. Преко теорије естетике процењује се једно дело. Естетско процењивање вршимо преко разговора о квалитетима оног што гледамо, како се уметник или како смо се ми ликовно изразили, како смо технички реализовали дело или ликовни рад, каква осећања то дело побуђује у нама. Најважније од свега је колико је дело оригинално направљено, и колико се разликује од других радова.

Уз помоћ наставника из ликовног образовања ученици врше естетско процењивање преко разговора о једном конкретном делу, цртежу, слици, графици, скулптури или примеру из визуелне комуникације или дизајна. Преко естетског процењивања покушавамо да сагледамо и издвојимо ликовне проблеме и карактеристике тога дела.

ПРИМЕР 1

Ордан Петлевски, монумент, цртеж

Ако смо у овом периоду учили о ликовном принципу хармоније, као пример за естетско процењивање узећемо пример Ордана Петлевског. Гледајући овај цртеж покушавамо да сагледамо његове карактеристичне ликовне вредности. Преко питања и одговора констатујемо:

- Ово дело је цртеж изведен тушем-пером и има карактеристике лавираног цртежа.
- Уметник се изразио употребом многих разноврсних линија у разним комбинацијама чиме нам је представио и богату разноврсну текстуру.
- Линије и облици на цртежу су слични, чиме је постигнута хармонија у делу.
- Уочавамо да је цртеж прецизно, јасно и чисто изведен.
- Анализирајући цртеж можемо индивидуално да пронађемо разне облике које нас асоцирају на нешто што зависи од наше фантазије.

Ордан Петлевски, **Монумент**, цртеж

ПРИМЕР 2

Василиј Кандински, Неколико кругова, уље на платну

На часу ликовног образовања поред других дела за гледање и естетско процењивање можда ће се поставити и дело Василија Кандинског. Гледајући слику труди се да приметимо какве све карактеристике има то дело.

- Први закључак је да је то слика у уљаној техници и направљена према легенди.

- Први утисак је контраст светло-тамних боја и величина облика. Бели кругови се контрастно издвајају од тамне позадине чиме нас асоцирају на близину и даљину, односно дају нам илузију простора. Мањи кругови који су светли по боји изгледају нам даље од већих. Обојени кругови, у зависности од њихове боје, изгледају ближи, односно удаљенији. Илузију простора дају нам и кругови који су постављени са преклапањем.

- Сличне облици истовремено нам изгледају хармонично у целини слике.

- Гледајући слику у целини, свако од нас према својој фантазији може да дође до одређене представе, односно на шта га асоцира цела композиција.

Василиј Кандински, **Неколико кругова**, уље на платну

ПРИМЕР 3

Пабло Пикасо, Портрет, дрворез у боји

Гледајући графику Пабла Пикаса учићемо следеће вредности:

- Оваа графика је изведена у дрворезу што се види по оштрим границама између боја и специфичних трагова длета којим је резана матрица клишеа за штампање.
- Графика је у више боја чиме закључујемо да је аутор за сваку боју припремио посебну матрицу од дрвета.
- Облици графике су јасни и препознатљиво одвојени једни од других, а цео портрет је постављен на светлу позадину, што се упечатљиво одваја за гледаоца.
- Линеје и облици изгледају разиграно и динамично.
- Боје су сличне и хармоничне, а црна боја је употребљена да би потенцирала карактеристиките лика.
- Гледајући дело препознајемо оригиналан начин изражавања Пабла Пикаса.

Пабло Пикасо: **Портрет**, дрворез у боји

СКУЛПТУРА

ПРИМЕР 4

Димо Тодоровски, Јама, бронза

Ако покушамо да анализирамо скулптуру уметника Диме Тодоровског, можемо да приметимо следеће:

- Ова дело је скулптура и припада пуној пластици, јер га можемо гледати са свих страна. Излијена је у бронзи и патинирана црном бојом.

- Уметник је употребио разне величине облика чиме закључујемо да је скулптура сложене запремине. Запремина је претежно сличних ваљкастих облика тако да цело дело изгледа хармонично.

- Скулптура је реалистична. Преко мотива можемо да осетимо трагедију и страдања људи, односно шта је аутор хтео да нам пренесе преко ове скулптуре.

Димо Тодоровски, **Јама**, бронза

ПРИМЕР 5

Грб Републике Македоније

Лого је заштитни знак неког производа, а грб РМ претставља знак државе. Застава је такође препознатљив знак или симбол једне државе.

Уметник који је направио грб РМ је у њему приказао више елемената којима је хтео да прикаже карактеристике земље. Из грба можемо да закључимо:

- Македонија је земља која је богата планинама, језерима, пољима и сунцем.
- Македонија је плодна земља, претежно карактеристична по производњи пољопривредних производа од којих су на грбу потенциране шуме, жито и мак.
- Представљени симболи у грбу државе су једноставни и стилизовани, што је карактеристично за све грбове градова и држава у свету.

Грб Републике Македоније

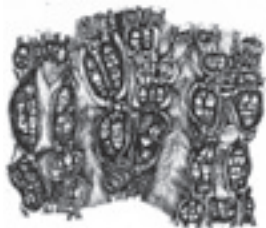
ГАЛЕРИЈА

ДЕЛА ИЗ ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

96

Ови примери дела из ликовне уметности, ће вам послужити за самостално естетско процењивање.

ЦРТЕЖИ

Ордан Петлески

Танас Луловски

Васко Ташковски

Леонардо да Винчи

Винсет ван Гог

Пабло Пикасо

Ханс Хартунг

Раул Дифи

Анри Матис

Дејвид Хокни

Тупуз Лотрек

Питер Бројгел

Андреја Мантења

Куанг Каи

Албрехт Дирер

Едгар Дега

Рембрант

Леонардо да Винчи

ГАЛЕРИЈА ДЕЛА ИЗ ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

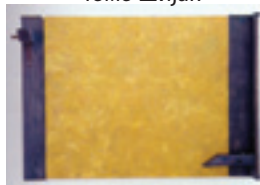
СЛИКЕ

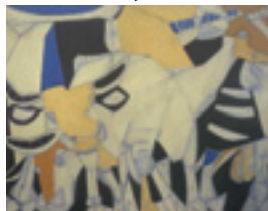
Свето Манев

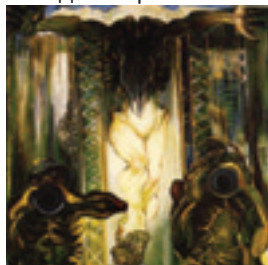
Томо Шијак

Јован Шумковски

Димитар Манев

Владимир Ђорѓијевски

Ристо Калчевски

Благоја Николовски

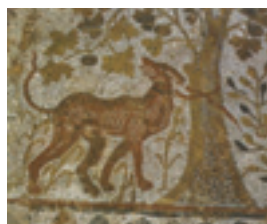
Вангел Коџоман

Рубенс Корубин

Вангел Наумовски

Подни мозаик, Хараклеја

Димитар Кондовски

Душан Перчинков

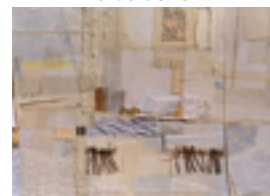
Мирослав Масин

Ана Темкова

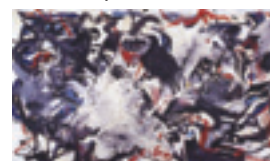
Тања Балаф

Микица Трујкановић

Лазар Личеноски

Петар Мазев

Васко Ташковски

Никола Мартиновски

ГАЛЕРИЈА

ДЕЛА ИЗ ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

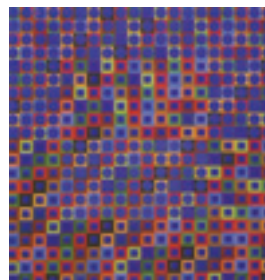
98

Димитар Пандилов

Константин Качев

Виктор Вазарели

Кристо

Илија Кочовски

Винсент ван Гог

Василиј Кандински

Пол Кле

Решат Амети

Јапански мајстор

Пит Мондријан

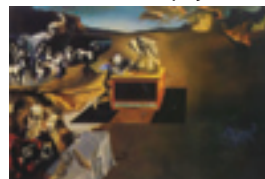
Пабло Пикасо

Танас Луловски

Марк Шагал

Салвадор Дали

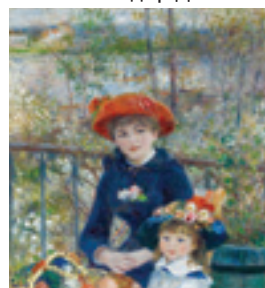
Хуан Миро

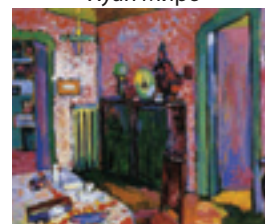
Симон Шемов

Енди Ворхолд

Огист Реноар

Анри Матис

Египатска фреска

ГАЛЕРИЈА ДЕЛА ИЗ ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

Ежен де ла Кроа

Пол Гоген

Едгард Дега

Густав Курбе

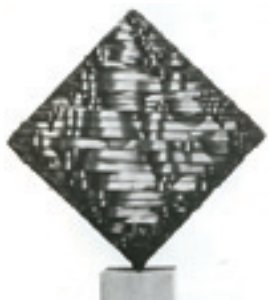

Клод Моне

СКУЛПТУРЕ

Петар Хаџи Бошков

Стефан Маневски

Жарко Башевски

Исмет Рамићевић

Томо Шијак

Станко Павлески

Петре Николоски

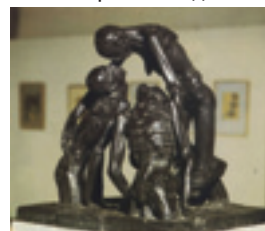
Томе Серафимовски

Глигор Стефанов

Ибрахим Беди

Димо Тодоровски

Драган Поповски – Дада

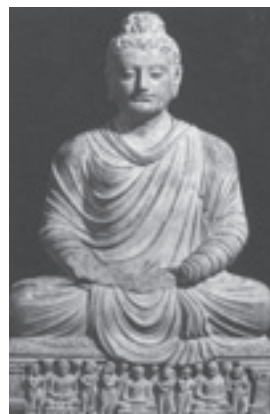
Јордан Грабуловски

Васил Василев

Марсел Душамп

Кина

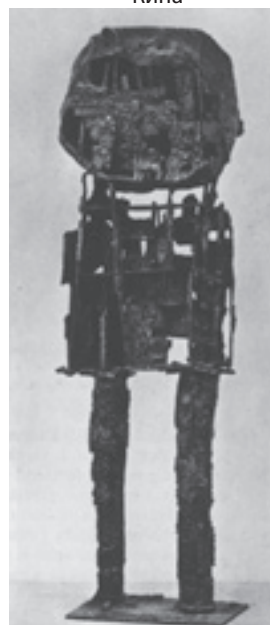
Пабло Пикасо

Микеланђело

Константин Бранкуси

Едуардо Палоци

Александар Калдер

Душан Џамоња

Индија

Бранко Величковски

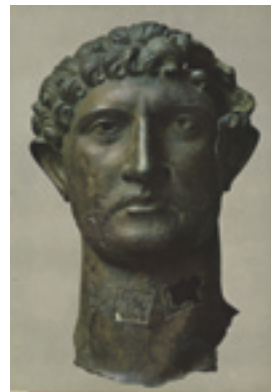
Хенри Мур

Умберто Бочони

Иван Мештровић

Рим

ГАЛЕРИЈА ДЕЛА ИЗ ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

Фрањо Кршинић

Рим

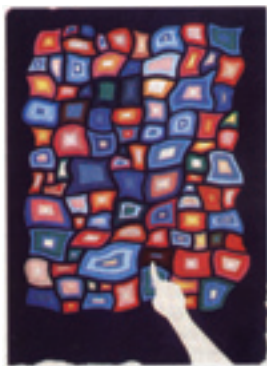

Крсто Славковски

Рим

ГРАФИКЕ

Симон Шемов

Ристо Калчевски

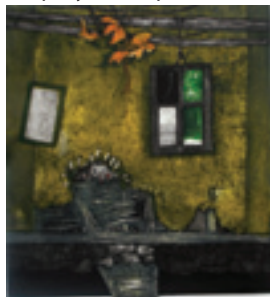
Димитар Малиданов

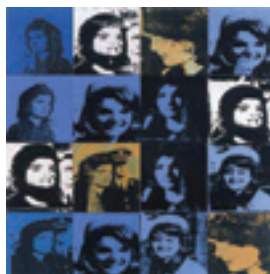
Димче Николов

Драгутин Аврамовски

Енди Ворхолд

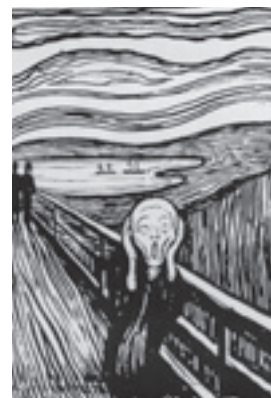
Бурхан Амети

Франциско Гоја

Пабло Пикасо

Едвард Мунк

Рембрант

Албрехт Дирер

Тулуз Лотрек

А

Аmater - љубитељ уметности који има другу своју професију, а бави се ликовним стваралаштвом из љубави, а не професионално.

Анималист - ликовни уметник који се посебно бави приказивањем, односно цртањем или вајањем животиња.

Антика - назив старих култура, посебно римскате и грчке.

Апстрактна уметност - правац у модерној уметности који напушта приказивање реалног света и ствара слободним облицима.

Арабеска - орнамент у арапском стилу који се састоји од стилизованих геометријских и биљних елемената.

Атеље - радионица, радна просторија ликовног уметника или лица креативне професије.

Амбалажа - ликовно дизајнирање материјала у коме се пакује и продаје производ.

Б

Барелеф - веома низак, плитак рељеф у скулптури.

Бијенале - изложба која се одржава сваке друге године.

Биста - приказивање главе и горњег дела човековог тела у вајарству.

В

Валер - одговарајућа француска реч за тон.

Вињета - мали цртеж или слика која служи као украс на неком тексту.

Витраж - прозор или стаклена површина, израђена или украшена парчићима разнобојног стакла.

Г

Галерија - простор изграђен са наменом за излагање уметничких дела.

Гваш - техника за цртање воденим бојама и белом пером.

Графички лист - одштампана графичка ликовна творевина.

Галеријска скулптура - скулптура која по својој величини може да се излаже у галерији (реалне и минијатурне величине).

Д

Декорација - украшеност, односно украшавање простора, као и појединачних облика украшавања.

Дизајн - цртеж намењен за обликовање производа индустријске производње.

Дизајнер - уметник, специјалиста за естетско обликовање предмета или површина за индустријску производњу.

Ж

Жанр - приказивање слика из свакодневног живота преко ликовног дела.

И

Илустрација - слика или цртеж повезан са догађајима из писаног текста.

Историја уметности - наука о појави и развоју уметничких праваца, њихове вредности и историјског значаја.

Илузија - илузија у сликарству је представљање простора, тона, перспективе итд.

Индустријски дизајн - ликовно обликовање предмета за свакодневну употребу који се индустријски производе.

К

Каталог - публикација у којој су потписана сва изложена дела музеја, галерије, изложбе или стваралаштва уметника.

Кич - неуметничка занатска или уметничка продукција. Кич је дело које настаје због јевтине жеље за допадањем, значи допадљива надокнада за уметност, а појавује се као резултат неразвијене уметничке средине.

Колорит - обојеност, својство, израз, ефекат уметничког дела постигнуто бојом.

Кроки - брз и лаган цртеж једноставних линија и са мало детаља.

Л

Лазурна боја - провидно наношење боје кроз коју се може видети подлога.

Ликовна уметност - заједнички именитељ за архитектуру, сликарство, вајарство и графику, дела која човек ствара креативно.

Линеарно - карактеристика сликарског, скулпторског или графичког дела којима је главно изразно средство линија.

М

Марина - уметничко приказивање морског пејзажа.

Минијатура - слика или скулптура изразито малог формата.

Мозаик-уметничко дело које се израђује састављањем разнобојних коцкица од стакла, камена и сл.

Монографија - књига у којој су исцрпно приказани живот и стваралаштво неког уметника.

Монохромна - сликарско дело израђено само једном бојом.

Н

Натурализам - настојање уметности, појаве и предмети да се прикажу истинитије и реалније.

О

Орнамент - геометријски, биљни или зооморфни стилизовани облици којима је украшена нека површина, који могу да се понављају или да варирају.

Омотач - ликовно обликовање, дизајнирање корица за књигу или за други рекламни материјал.

П

Палета - површина на којој сликар меша боје пре него што их нанесе на дело.

Панорама - приказивање природе са широким и далеким видицима.

Пејзаж - слика на којој се приказује природа.

Примењена уметност -назив уметничко обликованих предмета за употребљиву намену.

Профил - изглед лика или предмета гледаних са стране.

Р

Равна штампа - графичка техника без резбања подлоге (сито-штампа, монотипија, литографија).

Репродуктивна графика -копија или дела која нису ручно штампана, него офсет-индустријском штампом.

С

Сигнатура - својеручни потпис уметника на слици, графици или скулптури коју је израдио.

Скица - провизорна, набацана и недотерана слика, скулптура или грађевина.

Стилизација - упрошћавање, свођење облика из природе на једноставне и основне облике.

Т

Таписерија - општи назив уметничког дела израђеног од текстилног материјала.

Теракота - општи назив за производе од глине који су учвршћени печењем.

Триптих - ликовно дело састављено од три дела.

Ф

Фактура - површина уметничког дела у сликарству којом се добијају неке особености површине.

Фигуративност - карактеристика ликовног дела када се на њему може препознати конкретни лик, содржина или мотив.

Ц

Цртеж - ликовно дело на површини, остварено линијом као главним изразним средством.

Ш

Штафелај - сликарски сталак - носач, ногаре на којима уметник поставља слику при раду

Драги учениче,

Када будеш дошао до ових тестова, већ си се упознао са већим делом садржаја уџбеника. До данас си сигурно научио доста непознатих ствари, а неке су ти већ познате.

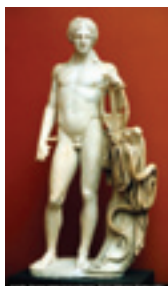
Ови тестови су само провера твог знања. Неки делови теста су са одговорима на постављена питања, а неки се решавају цртањем. Надам се да тестови нису тешки и да ћеш их решити без већег напора.

Тестове ћеш попуњавати у време када то одлучи наставник из ликовног, први крајем првог, а други крајем другог полугођа. Одговори на свако питање оцењиваће се бодовима које ће одредити наставник из ликовног образовања. Тестови су направљени тако да се могу откинути и предати наставнику за оцењивање.

Желим ти успешно решавање тестова, добре оцене и задовољство при раду.

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ _____
РАЗРЕД _____
ШКОЛА _____
ДАТУМ _____

1. Која од ове две скулптуре ти се више свиђа?

2. Наведи ликовне елементе:

3. Заокружи које су боје секундарне:

☐ црвена	☐ плава
☐ љубичаста	☐ зелена
☐ жута	☐ наранџаста

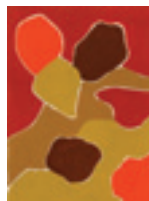
4. Каква је ово равнотежа?

6. Какав је овај облик?

5. Који од ових облика је тродимензионалан?

7. Именуј врсту боја?

TEST 1

106

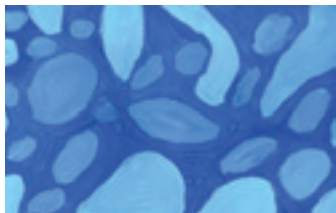
8. Какав је овај контраст?

9. Наведи које су линије хармоничне, а које контрасне?

10. Чиме је постигнуто јединство у овом делу?

11. Чиме је постигнута хармонија у овом делу?

12. Како се зове овај начин приказивања простора?

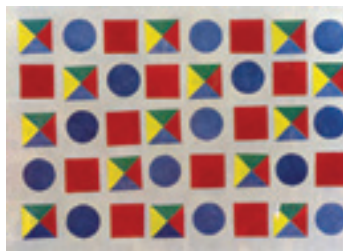
13. Чиме је постигнута илузија простора?

14. Који правац преовладава у овом делу?

15. Каков је овај ритам?

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ _____
РАЗРЕД _____
ШКОЛА _____
ДАТУМ _____

1. Гледаш ли емисије посвећене уметности/
уметницима?

да

не

2. Наведи два уметника која ти се допадају.

3. Наведи ликовна дела која ти се допадају.
- _____
- _____
- _____

4. Укажи неколико реклама које су ти оставиле
утисак.
- _____
- _____
- _____

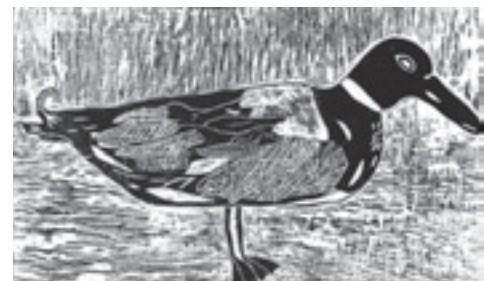
5. Наведи три примера графичког дизајна.
- _____
- _____
- _____

6. Наведи два уметника из Македоније.
- _____
- _____

7. Ком ликовном подручју припада ово дело?

8. Ком ликовном подручју припада ово дело?

ТЕСТ 2

108

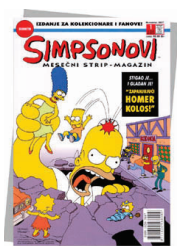
9. Ком ликовном подручју припада ово дело?

11. Можеш ли да препознаш од којег аутора је ово дело?

13. Ком ликовном подручју припада ово дело?

15. Ком ликовном подручју припада ово дело?

10. Ком ликовном подручју припада ово дело?

12. Који мотив је представљен на овом делу?

14. Да ли знаш када је направљен овај цртеж?

16. Да ли можеш да погодиш из које је земље?

